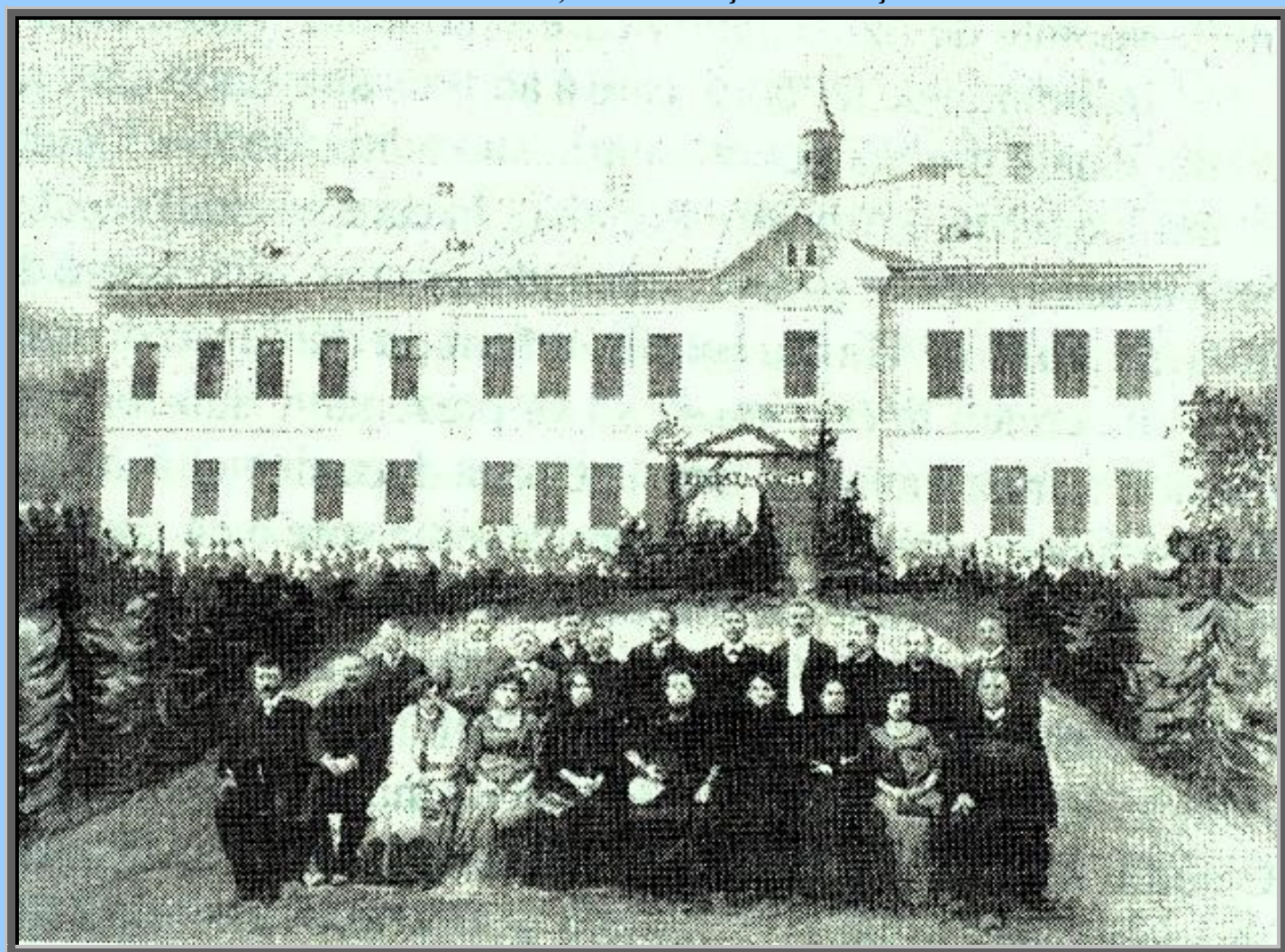

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

ANUL III, NR. 7 (23), IULIE, 2014

ÎN ACEST NUMĂR:

**„SĂPTĂMÂNA”, GEORGE BARIȚIU, ALEXANDRU POP,
DORIN DOLOGA, IULIU-MARIUS MORARIU,
GRIGORE BUIA, FLORIN HODOROGA**

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL III, NR. 7 (23), IULIE 2014

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33, jud. Bistrița-Năsăud; E-mail:
florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

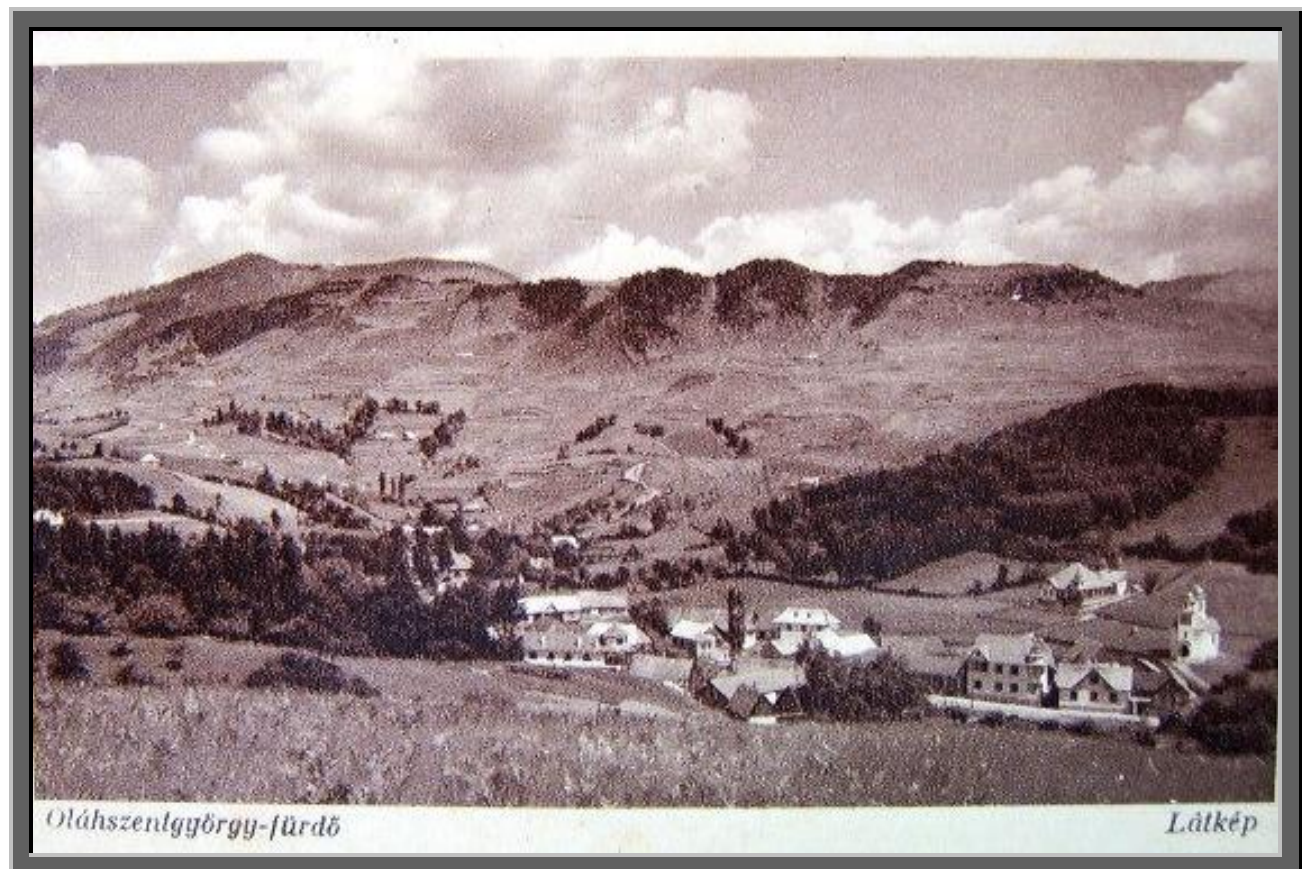
Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:
<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
<https://www.facebook.com/daraban.alexandru.3>

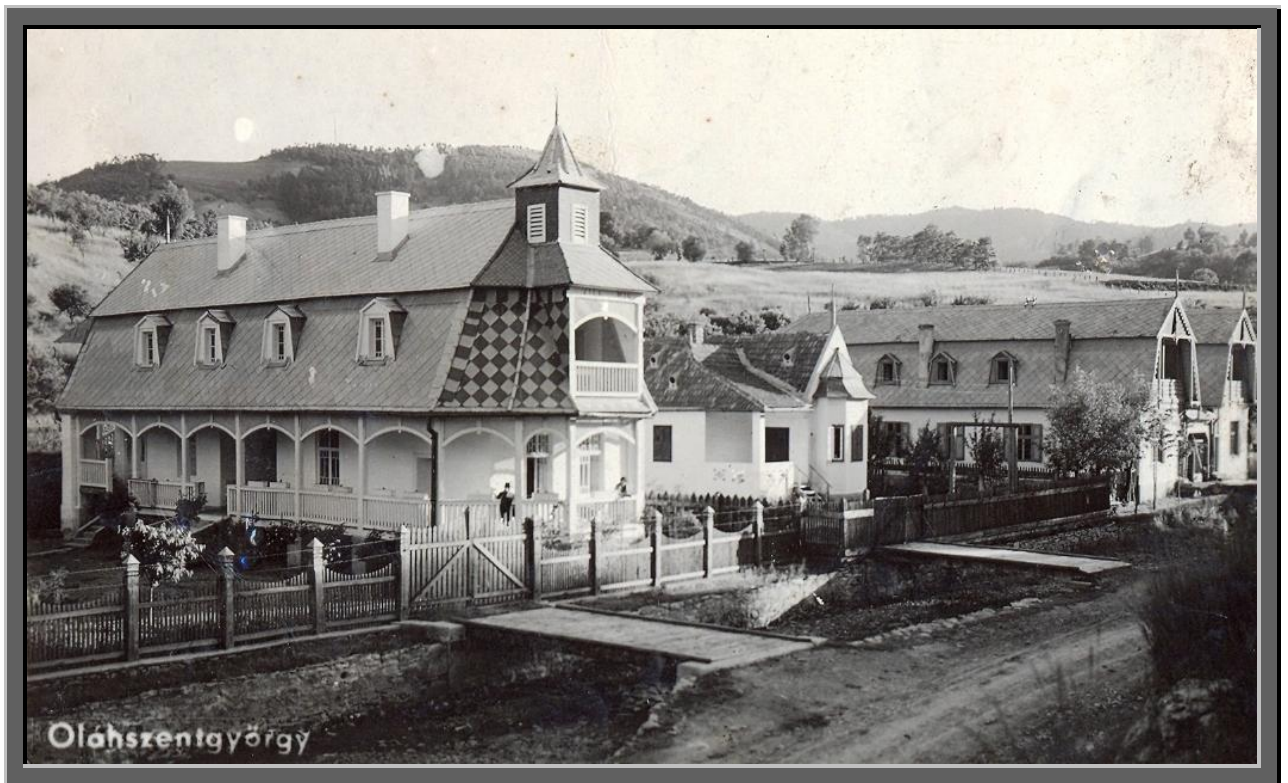
COPERTA I: Dascăli din Sângeorz în fața școlii vechi (*fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș*)

COPERTA IV: Vechea stațiune a Sângeorzului (*fotografie din colecția artistului Maxim Dumitraș*)

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 – 8229

IDENTITATE

SÂNGEORZ-BĂI ÎN PLIN SEZON

- Plăceri și necazuri -¹

S-a spart burduful cerului și curge ploaia potop. Ajungem într-o gară înconjurată de ape. Șeful gării, din fereastra bucătăriei, recomandă mecanicului mersul cu atențiune, terasamentul este slab, podurile asemenea.

Pornim. Hodoroaga de tren, împinsă mai mult de puterea aburului, abia călca trei kilometri pe oră. Totuși mergem, se vede că nu stăm pe loc căci peste o jumătate de zi, - cale ce s-ar parcurge într-o oră – ajungem la destinație.

Sângeorz-Băi!

Ne coborâm din tren și o armată întreagă de „hotelieri”, cu cămășile peste ȋtari, ne asaltează cu oferta camerelor confortabile ce le posedă.

Sângeorz-Băi, Țara Elveției!

Un camion așteaptă vizitatorii. Luăm loc în el, claie peste grămadă. Din lipsă de loc, un jidan îmi pune pe cap bocceaua ce-l incomodează, o țărăncuță tânără își ridică fota de la spate și mi se așează în brațe, iar ultimele cufere, ce nu încap deasupra camionului, își iau loc liniștite peste bătăturile picioarelor mele. Motorul râgăie, sughite înfundat, trăgându-și anevoie povara spre deal, la băi.

De la marele hotel „Hebe” ne inundă proprietarii, arendașii, chelnerii, chelnărițele, portarii, ober-ii, servitoarele și suntem duși pe sus, cu asalt, în camere. Două chelnărițe sunt pe cale să se încaiere, disputându-și întâietatea pentru ducerea bagajului meu: două gulere și o cămașă de noapte.

N-am venit pentru cură, însă în cele câteva zile ce voi sta aici, voi căuta să beneficiaz de miraculoasa apă pentru reparațiunile stomacului, bineînțeles, în limitele prescripțiunilor medicale. Intensificând cura în măsură invers proporțională cu timpul, aș risca să pățesc ca un popă la Techirghiol care, părându-i-se lungi cele treizeci zile, a stat în nămol zi și noapte patru zile, iar în a cincea zi l-au înmormântat la mal.

¹ *Săptămâna*, Bistrița, Anul II, nr. 32, 3 august 1929, p. 2.

„Izvorul Tămăduirii” – așa cum a fost botezat de descoperitorul lui – îmi lasă impresia că nu peste mult < timp > se va tămădui de boala curgerii, izvorul fiind suferind de anemie cronică.

Primăria comunală, rămasă văduvă prin divorț din căsătoria ce o făcuse cu un consorțiu al băilor, a intrat la apă. Șmecherul i-a păpat zestrea, iar la plecare a gătit până la sufocare pe ultimul vlăstar: Izvorul Tămăduirii.

De atunci, biata mamă și-a închis nevoile văduviei sub dărăpănăturile primăriei, sprijinită din patru părți de proptele, plângându-și amarul între vechile hrisoave prăfuite de vreme și roase de datorii curente.

Ce nu face o mamă pentru fiu? A concentrat medici specialiști pentru tratamentul anemiei izvorului, i-a îngrămădit pe cap un sanatoriu special pentru el, l-a pus la toate regimurile: bucătărie cușere, tref, regățenească, ardelinească, etc. Zadarnic! Anemia devine, din zi în zi, mai acută.

În fiecare vară se fac invitații ca lumea să vină să-i țină de urât izvorului. Ba, mai mult ceva, s-a mers până la sacrificii.

Izvorul a fost închis într-o colivie – în altă limbă se numește pavilion – deasupra căruia a răsărit un taraf de lăutari care, în nopțile de reverie, cu lume plină, - cu excepția acelor în care scriu, când ploaia ne-a pătruns și dincolo de piele – îngână alene cu dulci melodii susurul lin al izvorului îmbăcăit de cloruri și bicarbonați.

Sub umbra unui tei, statuia zeiței „Hebe” și-a ascuns goliciunea sub o frântură de haină înverzită de ploi și de umezeală. Abia se mai ține pe soclul de piatră. Vitregia vremurilor i-a scos rănile din umeri, i-a ros nasul, urechile, lăsând-o să se sprijine într-un singur picior.

A venit timpul ca și zeița sănătății să aibă nevoie de reparație.

Primăria i-a construit un ștrand, o cutie mare de lemn, în care zeița își va răcori fierbințele marmorei în zilele căluduroase.

Ploaia nu mai încetează.

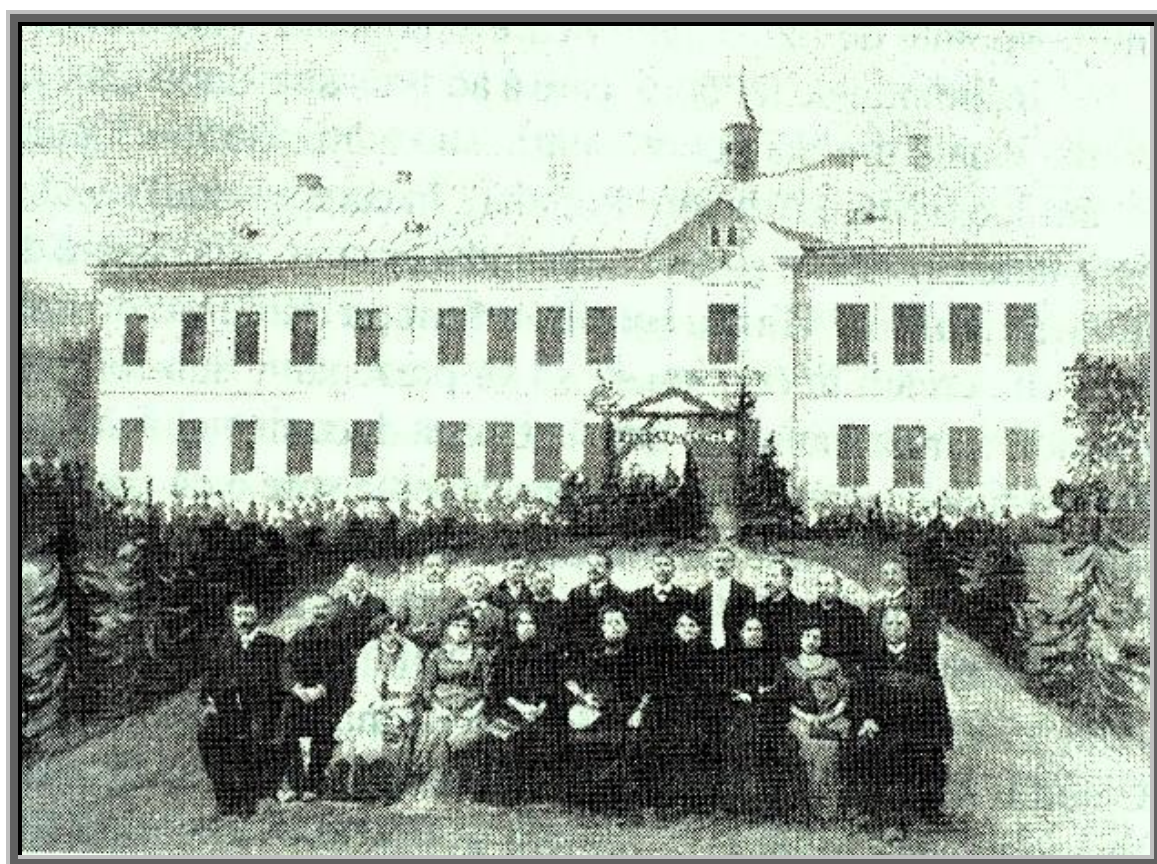
Someșul s-a înfuriat și a luat în spatele său, plin de spume, toate podurile. Toate autoritățile aleargă în sus și în jos, dând ordine și luând măsuri contra apelor.

Mi-am încărcat bagajele într-o gazetă și am plecat, ducând cu mine regretul că am fost gonit prea din timpuriu din raiul zeiței „Hebe”.

Ajuns acasă, mi-a ieșit înaintea soția și copiii și mi-am spus ritos că eu sunt plecat la băi! Miraculoasă apă! Te schimbă complet în trei zile. Am urmat prezentările de rigoare și dovada cu actul de naștere, ca să mă pot instala iarăși în vechiul și modestul patrimoniu.

Mister Iordache

DASCĂLII DE ALTĂDATĂ

IOAN MARCU

STRĂNEPOT AL „REGELUI MUNȚILOR” ÎNVĂȚĂTOR ÎN SÂNGEORZ-BĂI¹

După cum într-o pădure veche se prăbușesc, doborâți de furtună, arborii seculari ce formează fala ei, tot așa dispar din viață, unul câte unul, bătrânii intelectuali de care e legat trecutul frumos al acestui ținut. Dacă cu prezentul nu ne putem prea mult mândri, fiind pătat de un politicianism sălbatic și materialist, în schimb trecutul acestor văi se lasă caracterizat prin fapte străbătute de un naționalism curat și o dragoste sinceră față de poporul de jos. Era o mai strânsă legătură între cărturari și pătura țărănească și o mai vie conștiință națională decât acum. Candela acestui suflu românesc o țineau aprinsă, pe lângă o seamă de intelectuali curajoși, profesorii de la Năsăud, preoții și învățătorii de la sate. Printre tăcuții dascăli care, între pereții școalelor cele mai umile și întunecoase, făureau suflete neînfricate în vederea luptelor ce aveau să vină, era și învățătorul Ioan Marcu din Sângeorz-Băi care, într-o zi frumoasă și blândă de august din anul acesta, a încetat de a mai face parte dintre cei vii. Strănepot al lui Avram Iancu, născut și crescut între moșii intrați în legende neamului românesc, Ioan Marcu era, pe lângă un învățător iscusit, și un mare român. Lacrima, la auzul doinelor și cântecelor vechi pe care le cânta din fluier cu mare măiestrie, se însuflețea pentru înălțarea țărânului român și se oțerea împotriva călăilor neamului nostru. În sufletul lui nu s-a cuibărit invidia, nici pofta de câștig, ci totdeauna a fost animat de dorința de a munci și de a realiza cât mai multe lucruri folositoare pentru comuna în care i-a fost dat să trăiască și de a-și jertfi puterile pentru cauza națională.

Aproape toate instituțiile din Sângeorz-Băi sunt legate de numele lui și toate seriile de elevi, a ținut ca în viață să fie stăpânite de cultul muncii dezinteresate și al dragostei de neam și de oameni. Cei ce s-au îndepărtat de la aceste comandamente, pe care el le-a urmat cu multă strictețe, i-au cauzat cea mai mare durere, fiindcă voia ca pe toți să-i vadă buni și cinstiți. Mare i-a fost și bucuria când a văzut unirea neamului, la îndeplinirea căreia a muncit și suferit și el o viață întreagă. Deși n-a avut titluri academice răsunătoare, deși n-a ocupat funcții înalte, nici sociale, nici politice, totuși învățătorul Ioan Marcu a fost un om mare prin

¹ *Săptămâna*, „Moartea unui învățător distins”, Bistrița, Anul VIII, nr. 266, duminică 1 septembrie 1935, pp. 2-3.

știința, munca și sufletul său. Astăzi, când viața acestui ținut e stăpânită tot mai mult de politicieni egoiști și urâți, moartea învățătorului Ioan Marcu din Sângeorz-Băi lasă o mare durere în sufletele celor ce și-au pus viața în slujba idealurilor, pentru care a trăit și el.

Note biografice

Învățătorul Ioan Marcu s-a născut la 4 octombrie 1866 în comuna Bistra, județul Turda. Părinții săi, Gheorghe Marcu și Sofia Bistrai, nepoata lui Avram Iancu, au fost țăranii cu stare materială bună. După mamă, a fost strănepot al „Regelui Munților”. Studiile primare le-a făcut în Bistra, iar pe cele secundare la liceul românesc din Blaj, unde a terminat și Școala normală. A fost un elev sânguincios și inteligent, de aceea, îndată ce a obținut diploma de învățător, mitropolitul Vancea, de pe atunci, l-a trimis la școala din Pata, județul Cluj, iar după aceea la Ghimeș-Făget din județul Ciuc. Aici a muncit patru ani pentru reromanizarea românilor secuizați.

Cu 1 septembrie 1890 a fost numit la Școala primară din Sângeorz-Băi, județul Năsăud, unde a servit fără întrerupere până la 1 septembrie 1926 când, după o muncă dascălească de 41 de ani, a trecut la pensie. După război i s-au oferit posturi înalte în învățământul primar, a preferat, însă, postul de director la școala căreia i-a închinat cei mai frumoși ani din viață. Pe lângă munca din școală, învățătorul Ioan Marcu a mai dezvoltat o frumoasă activitate și pe peren cultural și economic. Astfel, a înființat în Sângeorz-Băi „Reuniunea de cetire și cântări” care dispune de local propriu, a înjghebat o trupă de actori, a fost casierul comitetului bisericesc, a stăruit din răspuțeri pentru ridicarea noului edificiu al școlii primare, a fost șeful pompierilor voluntari, a condus ani de-a rândul Societatea „Hebe”, a luat parte la înființarea băncii populare „Izvorul”, a fost membru în consiliul comunal și membru credincios al Partidului Național-Tărănesc (P.N.T.).

Pentru faptele lui mari și sufletul său nobil, a fost stimat și apreciat de foarte multă lume. De aceea și regretele, ce le lasă moartea lui, sunt nenumărate. În urma lui rămâne îndoliata familie, compusă din: soția Elisabeta, născută Pop, și cei trei fii: Tiberiu, preceptor la Beclean, Traian, controlor fiscal la Alba-Iulia și Liviu, student la medicină în Italia. Le transmitem pe această cale condoleanțele noastre. Învățătorul Ioan Marcu a murit, după o boală îndelungată, în 20 august a. c. În locuința sa din Sângeorz-Băi, în etate de 69 de ani.

Înmormântarea

Înmormântarea i s-a făcut în ziua de 22 august a. c., fiind oficiată de protopopul local Aurel Chintean, asistat de protopopul L. Pop din Maieru, preotul Teofil Rotariu din Rebra, preotul Anton Buga din Sângeorz-Băi și preotul E. Mureșan din Bârsăul Mare, județul Someș. Pe lângă locuitori, în frunte cu intelectualii lor, au luat parte la înmormântare mulți colegi și intelectuali din comunele apropiate, dintre care notăm pe: Dr. Leon Scridon, senator, Dr. Emil Precup, Dr. Ionel Scridon, delegația organizației județene a P.N.T. compusă din domnii: Dr.

Victor Moldovan, deputat, Dr. Vasile Buta, fost prefect și Nicolae Moldovan, secretar general al organizației; o delegație din Țara Moșilor; d-l profesor Emil Mărcușiu, reprezentantul Băncii „Aurora” din Năsăud, d-l subrevizor Maxim Buia, reprezentantul Revizoratului școlar, precum și învățătorii pensionari Demian Nechiti din Ilva-Mică și Grigore Neamțu, contemporani cu defunctul.

Vorbirile

Primul vorbește protopopul Chintean, în numele bisericii, într-o vorbire frumoasă, caracterizează personalitatea învățătorului Ioan Marcu. Arată mulțimea operelor înfăptuite în viață spunând că „defunctul a fost un învățător distins, un creștin bun, un suflet drept, căruia nu-i plăcea răutatea și lingușirea. A fost un apărător aprig al drepturilor poporului său, precum și un susținător dârz al ideilor sale care, totdeauna, erau în concordanță cu interesele mulțimii”. Termină, luându-și rămas bun în numele defunctului, de la soția și cei trei fii ai acestuia, cărora s-a năzuit să le dea o creștere aleasă.

Domnul director școlar Maxim Lupoaie, în vorbirea sa, spune:

„Școala primară de stat din această comună este îndoliată după primul ei director care, astăzi, ne părăsește. În școală, el, nu numai că și-a făcut datoria, dar și-a pus sufletul lui cald pentru a infiltra în elevii lui dragostea de biserică, de limbă și de neamul în care s-a născut, dându-le, în același timp, cunoștințele necesare cu ajutorul cărora să poată merge mai departe în viață. De sub mână lui a ieșit o pleiadă întreagă de intelectuali care, atunci când se întorceau acasă, nu uitau niciodată să cerceteze cu drag pe scumpul lor dascăl. Prin moartea lui, școala primară pierde pe unul din cei mai de seamă ctitori ai ei”.

Urmează domnul subrevizor Maxim Buia care, întere altele, spune:

„Ioan Marcu ne aducea nouă, micilor lui elevi, o minte luminată, un suflet cald și însetat de adevăr și o voință tare, pusă în slujba unui ideal frumos. În sufletul nostru, al celor ce au avut norocul să ne împărtășim din bogăția cunoștințelor lui, a lăsat icoana unui învățător de o neîntrecută punctualitate și conștiinciozitate. Pentru dânsul era un lăcaș sfânt, în care, el, își dădea toată osteneala să făurească suflete de luptători în slujba neamului românesc. Activitatea lui de învățător român s-a întins, însă, și în afară de pereții școlii. A înființat reuniune de cântări, a aranjat serbări populare și, tot de numele lui, se leagă o mulțime de opere în domeniul cultural și economic. La stăruința lui s-a ridicat și această școală frumoasă care, astăzi, e o podoabă, nu numai a comunei noastre, ci și a acestui ținut. Mai târziu, a avut fericirea să-i fiu coleg, cu care ocazie mi-a fost un bun sfătuitor și un sincer camarad. Față de colegii mai tineri se purta ca un părinte, luându-le apărarea împotriva impilatorilor neamului nostru. A rămas același suflet curat, minte luminată și un dușman dârz al celor ce ne asupreau neamul. Din această cauză a trebuit să suporte multe dureri pe timpul faimoasei zone culturale ce se întinsese și asupra județului nostru. În înfăptuirea aceasta noi, dascălii de atunci, vedeam cea mai crudă lovitură dată de guvernării din Budapesta ființei poporului român din Ardeal. Învățătorul Ioan Marcu, în vinele căruia clocotea sângele urmașilor lui Avram Iancu,

nu-și putea ascunde revolta față de această diabolică uneltire ce tindea la desnaționalizarea noastră. Numai cei care au trăit în apropierea lui își pot da seama de focul ce-i mistuia sufletul din cauza acestei nedreptăți. În ascuns, continua să le vorbească elevilor despre frumusețile limbii noastre și despre viitorul neamului românesc, în a cărui trăinicie credea cu toată tăria. Unirea neamului i-a adus cea mai mare bucurie în viață. În noul stat național ar fi avut puțința să ocupe funcții mari, căci autoritățile școlare l-au îmbiat cu demnități înalte în învățământul primar, însă Ioan Marcu le-a respins pe toate. A preferat să rămână învățătorul modest de artă, continuând să muncească cu aceeași râvnă, cu aceeași dragoste de neam până la adânci bătânețe, cum a muncit și în tinerețe”.

Domnul Petre Pop, în numele asociației „Mariana”, spune:

„*Mariana*, asociația învățătorilor din Năsăud, al cărui membru distins, valoros ai fost, îți aduce prinosul de recunoștință pentru dragostea și activitatea desfășurată în cadrele ei. Învățătorii acestui județ care te-au avut drag pentru colegialitatea neprecupețită și te-au apreciat pentru munca de pionier depusă în decursul unei vieți așa de frumoasă, cum a fost a ta, pleacă genunchii în fața memoriei tale și vin să te însoțească împreună cu școlarii tăi până la veșnicul lăcaș. Lacrima, depusă de colegi pe mormânt, va fi o cheazășie că nu te vom uita, nici atunci când frunzele toamnei vor veni să-ți țină trista lor tovărășie”.

Domnul Nicolae Moldovan, vorbind în numele organizației P.N.T., spune că:

„Ioan Marcu, 40 de ani, a fost în slujba neamului, nu numai ca învățător, ci și ca luptător politic, inspirându-se din ideea națională încă din frageda-i copilărie, fiind strănepot al lui Avram Iancu. Ioan Marcu a fost un caracter integru, om de inimă, sprijinind cu fapta și cu sfaturile pe țărani, din mijlocul cărora s-a ridicat. Organizația P.N.T. din județul Năsăud pierde un vechi și devotat membru al acestui partid”.

Domnul Iustin Sohorca, director școlar pensionat, își exprimă recunoștința față de marele dispărut în numele numeroșilor fini și nepoți, pe care, acesta, i-a cunutat și botezat.

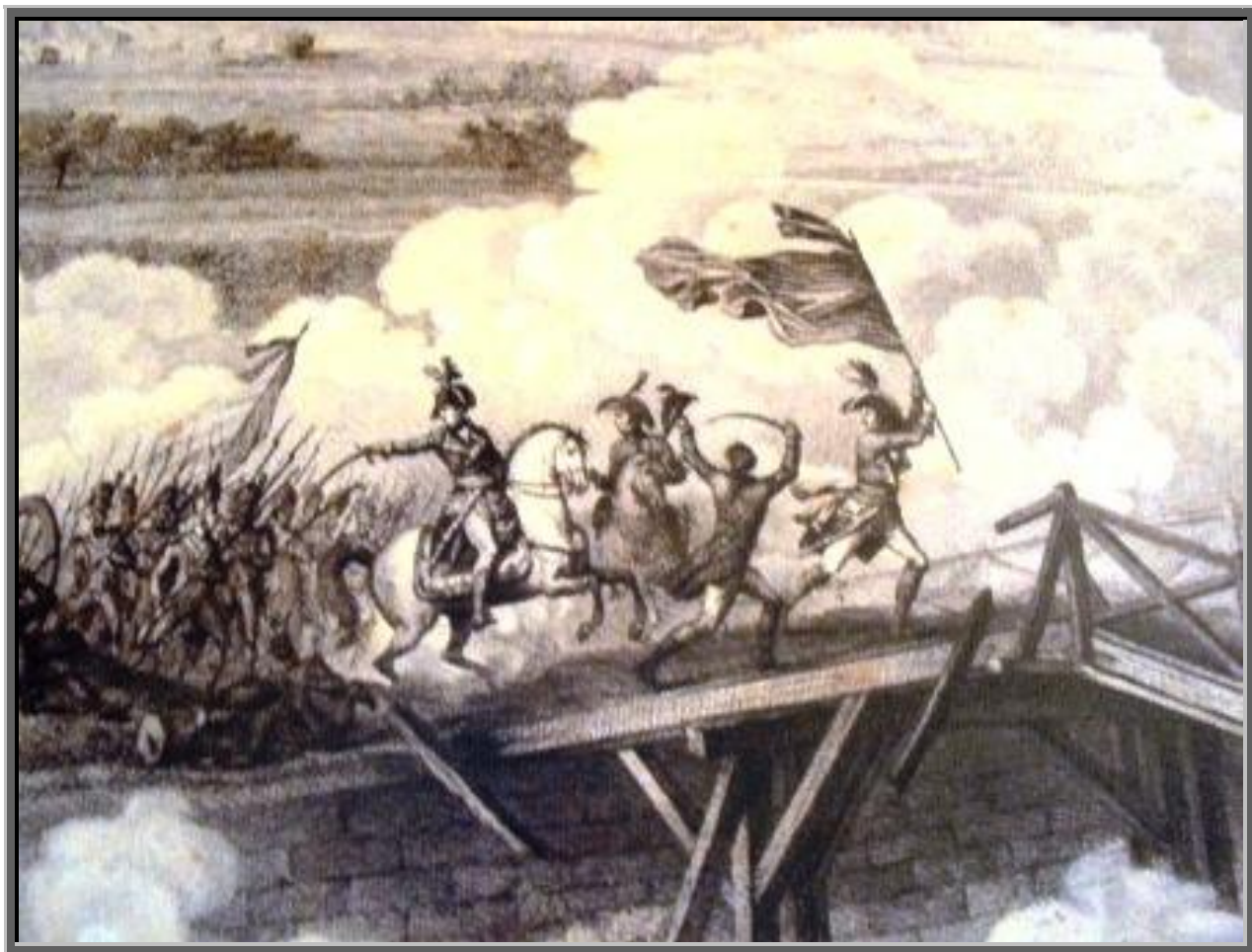
Ultimul vorbește domnul profesor Emil Mărcușiu, reprezentantul Băncii „Aurora” din Năsăud, care spune că:

„Se duce Ioan Marcu la odihna de veci și lasă în urmă-i exemplu pe care ar trebui să-l urmăm cu toți: se poate munci și trăi în lumea aceasta cu munca de drept. Fiind un caracter moral, om de omenie, adunarea generală a Institutului de credit și economii „Aurora” din Năsăud, apreciindu-i aceste calități, l-a ales membru în comitetul de censori în ședința din 19 iunie 1920 și în această calitate a muncit până în aprilie 1935. În numele consiliului de administrație și al comitetului de censori ai Băncii „Aurora” depun prinosul de stimă și recunoștință în fața trupului neînsuflețit al fostului censor Ioan Marcu. Dumnezeu să-ți dea odihna binemeritată”.

După oficierea serviciului înmormântării, sicriul a fost ridicat de țărani și coborât în mormânt, săpat lângă biserica din sat.

ȚARA NĂSĂUDULUI

ISTORIA REGIMENTULUI AL II-LEA ROMÂNESC GRĂNICERESC TRANSILVAN

- după monografia latină din 1830 și după alte documente posterioare –

GEORGE BARIȚIU¹

Dedicată la

Umbrele ostașilor români

Morți cu arma în mână

Către înaltul minister regesc de război în Buda

Presburg în 20 septembrie 1848

În sensul înaltei ordonanțe ministeriale din 16 ale lunii tr. Nr. 3266/99 comunicate prin decret presidial al înaltei comenzi generale din 18 ale l. tr. Nr. 532, am onoare a subașterne cu toată supunerea toată relațiunea prin care se recapitulează toate actele perspective în cauza batalionului I de români, pentru ca acela se depărtase din proprie inițiativă de la stațiunea Seghedin și că nu a voit a merge la locul de luptă unde fusese comandat.

Fapta cu care batalionul este incriminat, că adică în noaptea din 12 spre 13 august a părăsit stațiunea sa fără permisiune și că nu s-a subordonat comenzii de a merge la Becea Veche ca să intre în linia de operațiune, este adevărită pe deplin prin coînțelegerea manifestată de către toți soldații.

Din actele ce ne stau înaintea iese la lumină că culpa acestei purtări demne de pedeapsă cade numai asupra soldaților care mărturisesc peste tot în unanimitate, că atât domnul comandant de batalion, cât și toți domniile ofițeri și-au pus în cumpănă toată influența lor atât oficial, cât și moral, spre a-i îndupleca la subordonare.

Încât pentru cauza și temeiurile acelei purtări ilegale, apoi acelea nu trebuie să se caute în vreo instigație sau seducție din cele cunoscute, ci mult mai afund, în adevărata lor scataragiune. Investigațiile făcute în acest caz ne conving că acele cauze stau în legătura cea mai strânsă cu grandioasa și neașteptata prefacere a tuturor afacerilor publice, cu ruperea legămintelor în care se

¹ **George Barițiu**, *Istoria Regimentului alu II. Roamanescu – Granitiariu Transilvanu*, După manografia latină din 1830 și după alte documente posterioare, Brașov, 1874, pp. 40-48. Am încercat, cât mi-am permis, actualizarea vocabularului la cerințele de astăzi. Totodată am considerat necesar publicarea acestei istorii care este, din păcate, prea puțin cunoscută, cu speranța că vor fi mulți doritori în a cunoaște trecutul istoric al acestor meleaguri.

aflase miliția confiniară până acum către stat și cu succesiva deșteptare a sentimentului de naționalitate.

Mai înainte, adică de mâncarea batalionului din statuțiunea sa, se ținuse la Năsăud adunare de popor în cauza uniunii, care era la ordinea zilei. În aceea s-a luat, între altele, de către bătrânii poporului încă și decizia unanimă că ei voiesc să rămână în strânse și imediate legăminți de până acuma către casa împărătească și că nu voiesc nicidecum a participa la războiul iscat în partea meridională a Ungariei, care lor li se pare nenatural, încât nici nu pot crede că acel război s-ar purta cu voia și din mandatul monarhului, pentru că ei văd în partea cea mai mare grăniceri, despre ale căror sentimente bune, fidelitate și devotament către împăratul au convingere deplină.

Acea concluzie a poporului a fost subașternut și prin deputațiune la Majestatea sa și ajunse în tot ținutul confiniar să fie considerat ca lege, de care militarul asculta orbește. Deși pe atunci se lățise peste tot faima că acest batalion va fi dislocat la Seghedin numai ca să facă serviciul de garnizoană, sau cel mult ca să fie asediat în niște castre de paradă, totuși pentru cazul când ar fi comandați în contra grănicerilor, li s-a comis (de către părinți?) în termenii cei mai pătrunzători și aducându-le aminte urmările cele mai grele, ca nu cumva să asculte de asemenea comanda și niciun caz să nu se încerce a sfârâma prin asemenea luptă acele legămintele de concordie stabile, care există între toată miliția confiniară.

La acea învățătură de care feciorii erau pătrunși, s-a mai adaus și îngrijorarea insuflată lor prin știrile aduse de foile publice și prin vorba poporului că grănicerii vor fi ruși cu totul de către împărat și de către stat, ba poate că vor fi încorporați la Ungaria în contra voinței lui și vor fi supuși la un regim care pentru ei a fost până acum străin. Cu cât acești grăniceri înaintau în călătoria lor cu atât mai mult se deștepta în ei îngrijorarea și nesiguranța și nu odată își manifestară temerile lor, că-i vor face să-și schimbe flamura împărătească, de care dâșii țin cu atâta fidelitate, cu alta oricare.

Așa grănicerii cutreierați în sufletele lor prin suspiciuni (presupusuri), când au ajuns la Cluj și au fost provocați a pune un alt jurământ de drapel, s-au opus toți și nu l-au depus, pentru că se temea că prin aceea vor comite crima de necredință către monarhul lor.

Cu cât militarii aceștia se apropiau mai mult de teatrul războiului, cu atât ei toți spuneau verde că sunt foarte decizi a nu intra în linia de luptă în acea campanie; așa numai prin speranța ce le făcea domnii ofițeri, că pprin rugăminți cuviincioase către domnii generali vor putea mijloci schimbarea acelor dispozițiuni, se înduplecară a înainta, deși între îndoieli necurmăte, până la Oradea și la Seghedin.

Ajunși acolo, feciorii din toate companiile se încercară pe calea cea mai legală, adică printr deputații aleși din sânul lor și prin sincera descoperire a sentimentelor și a deciziei lor, de a mijloci ca să nu fie trimiși în contra fraților de arme. După unele vorbe consolatorii ce auziseră, începură a crede că rugarea lor va fi împlinită și că cu aceasta va lua capăt și marea lor luptă sufletească, pe

când iată că veni porunca comenzii supreme a trupelor, prin care batalionul fu comandat în termeni imperativi la lupta de la Becea Veche, și așa se făcu că batalionul să-și sacrifice simțul său militar de supunere la comandă.

Așa se întâmplă apoi că în 13 august dis-de-dimineață, toți feciorii comandați în care auzind comanda de marș, declarară în unanimitate și răspicat că sunt deciși a denega ascultarea, însă cu adaos, că oricare altă poruncă a vor împlini necondiționat, numai la aceasta unica nu se vor supune cu viața odată, pentru că ea un încape nici în inima și nici în mintea lor.

În acest moment de iritare supremă, nu mai putea să pătrundă la spiritele înverșunate ale militarilor, nici amenințări, nici alte învățături; ofițerii pierduseră toată autoritatea și le mai rămase numai alternativa că, sau să lase batalionul de capul său, sau să ceda cererii sale unanime de a trece pe malul stâng al Tisei la Beba. Alternativa din urmă se părea că este cu atât mai virtuos pretinsă de împrejurări, cu cât la cazul contrar putea să urmeze disoluția totală a regimentului și securitatea publică să fie periclitată în gradul suprem.

După acestea batalionul își făcu pe voie și pleca de la Seghedin la Beba. Dar, ființă despre cazul acesta se făcuse îndată relatare la minister, batalionul fu trimis la Pesta și de acolo la Presburg etc.

De aici încolo, comisia face comentariu la partea întâi a relatării sale, constata ilegalitatea faptei batalionului, îl scuza însă prin evenimentele revoluționare și precipitate, prin tradiția militarilor, prin nerușinata purtare a ungurenilor către împărat și către membrii casei împărătești, pe care-i înjura și insulta în termenii cei mai scârnavi, ceea ce românii ca imperialiști ce sunt ei după trecutul și după toate tradițiile lor, nu putea să audă fără a se revolta în gradul suprem. Aceeași comisie ține în mare onoare naționalitatea, sentimentele naționale și istoria miliției confinare, cu toate tradițiile sale; afla apoi, că era lucru firesc ca românii să nu vrea a se bate în contra sârbilor și croaților. La acestea, noi mai adăugăm numai atâta, că între acei sârbi se aflau și mulțime de români și că în Banat era multe mii de grăniceri români, de unde ar fi putut mai ușor ca românii să împuște în români, pentru ca să schimbe domnia împărătească cu a lui Kosuth et compania.

Mai departe comisia constata că feciorii din batalionul românesc pentru ca să scape de pericolul de a se bate chiar cu frații lor de arme, se cerea mereu ca să fie trimiși în Italia spre a participa la bătăliile din acea țară și spre a da probe, ca ei sub standardul comun împărătesc se cor și bate tot așa de bine cum s-au bătut și părinții lor.

În fine, comisia mai aduce în favoarea batalionului și în contra decimării lui două momente mari, din care unul este, chiar că în armata împărătească se vorbește de unele concesiuni pe care ungurenii le-au stors de la împăratul fără voia lui (cum a și fost într-adevăr); iar altul este că de va fi pedepsit acest batalion, românii confrății lor, adică poporul românesc, poate să se răscoale și să-și răzbune pentru sângele fiilor săi.

Din toate aceste rațiuni comisia cere de la minister grația pentru batalionul românesc. Acea grație i-a și venit pe la începutul lui octombrie.

Prea târziu. Rescriptul împărătesc prin care se dizolva dieta revoluționară a Ungariei, se publicase; generalul ministru comite Latour spânzurat în Viena de câțiva ștregari venetici; generalul comite Lamberg, în calitate de comisar plenipotent împărătesc, omorât în modul cel mai barbar de către adunăturile de proletari fanatici prin Kosuth; cei mai mulți generali și colonei din cetățile și garnizoanele Ungariei și ale Transilvaniei, care până atunci umbla cu doi bani în trei pungi și nu cuteza să arunce masca, o aruncară acum departe, declarară și ei pe maghiarii de rebeli, de fanatici barbari, începură a nega ministerul unguresc orice ascultare și apoi, tocmai cu această acțiune a lor aprobară și justificară în ochii lumii purtarea românească din Transilvania ai cărei membri juni avură un instinct așa fin și sănătos, precum îl avuse în acel an cea mai mare parte a românilor din Transilvania încât s-ar fi părut că ei trag informațiile lor din atmosfera, când le spunea aproape numai firescul lor instinct ceea ce era să mai urmeze peste țară și națiune. Tot de aici veni că batalionul asculta publicarea grației ungurești cu nepăsare mare; din contra, când li se publica rescriptul de disoluția dietei, însoțit de înfruntări aspre, feciorii erupseră în strigăte de bucurie ceea ce însă ținu foarte puțin.

Ruptura între coroana și maghiari era făcută. Așadar, ministrul unguresc proclama proclamația sa, prin care punea tuturor comandanților de cetăți și fortărețe, termen peremptoriu de două săptămâni, în cate atât ei, cât și ostășimea de sub comanda lor, să înlăture flamura împărătească, să arboreze (să înalțe) tricolorul unguresc, să pună jurământul pe acesta, sub pedeapsa de a fi declarați de inamici ai patriei și de a fi cetățile respective împresurate, închise pe din afară de către miliția națională, iar cei care nu voiesc să poarte cocarda ungurească fuseră declarați de proscriși, pe care adică să-i poată împușca sau spânzura. În acele zile partea mai mare a batalionului nostru apucase a fi în garnizoana cetății Leopoldstadt împreună cu alte specialități de arme. Îndată după acea proclamație teroristică se adună corpul ofițerilor de toate armele la un loc, în prezența colonelului Bibra, care era, totodată, comandant al cetății. În acea adunare corpul ofițerilor de la artileria cetății declara că el apucase a depune jurământul pe constituția ungurească încă din mai, firește, în urma promisiunii ce le venise atunci de la Viena. Acuma, ce era să facă batalionul românesc? Auzind că artileria din cetate poate fi considerată ca ungurească, se temea de trădare; așa nu se opuse la ridicarea flamurii ungurești, dar la jurământ pe constituția ungurească tot nu se îndupleca. Într-aceea personalul însărcinat cu aprovizionarea trupei fugi în cap de noapte la Sâmbăta-Mare și așa ostașii veniră în pericol de a rămâne peste puțin chiar și fără pâine. Acum porțile cetății se încuiară și se luară măsuri de apărare. În același timp gărzile naționale ungurești se asediară prin comunele rurale învecinate; nimeni nu mai putea să intre în cetate fără permisiune prealabilă; se publica legea statală cu pedeapsa de furci în contra tuturor care ar cuteza să ducă

victualii (hrană, s.n.) în cetate. A erupe din cetate și a face rechizițiuni cu brațul armat era imposibil din cauză că, precum armata austriacă fusese redusă foarte tare la număr și peste tot, așa și în acea cetate garnizoana era mică de tot. Între acestea veni la Leopoldstadt pe neașteptate un comisar al regimului unguresc care notifica batalionul că are să se reîntoarcă în patria sa Transilvania unde are trebuință de el. Comandantul Bibra nu se opuse și așa batalionul pleca de acolo în 16 octombrie 1848, iar în locul lui intra garda națională.

În 24 octombrie batalionul ajunse pe la Neutra, Kalno, Kemend, N.-Maros la Vațiu, unde generalul Hrabowsky care trecuse de partea ungarilor, se încerca în toate modurile ca să înduplece pe batalion la depunerea jurământului. Pentru ca scopul să se ajungă mai ușor, ministerul unguresc a trimis la Vațiu pe avocatul Gojdu și pe fostul profesor și preot de Oradea, Sigismund Pop, ca în calitatea lor de români să vorbească feciorilor cât se poate mai la înțeles și popular. Li s-a mai șoptit că tunuri vor trage în ei cu mitralii dacă nu vor jura. În adevăr, erau și niște tunuri în apropiere. Ofițerii vai de ei, în poziția în care se aflau, se înduplecară, dar când fuseră comandați subofițerii (sergenți, caporali, etc) ca ieșind din linie să facă cerc și să stea gata de a pune jurământul, dintr-odată se auziră fără nicio comandă sunând țevile ca în pregătire de încărcarea puștilor. Atunci generalul spăimântat foarte de scena cu totul neașteptată, temându-se de catastrofă sângeroasă și funestă, zise numai cuvintele: Was ist dass? Verath, Verath! Zuruck! Marsch!”, adică: Ce este? Trădare, trădare! Îndărăpt! Marș!, și jurământul iarăși nu s-a depus. În aceleași momente se retraseră și cei doi comisari români ai ministerului unguresc cu spaima în oase și cu încredințarea că în românii ardeleni încă s-a mai conservat virtutea perseverenței.

De la Vațiu batalionul fu transportat în aceeași zi, seara, pe calea ferată la Pesta instalat în faimoasa cazarmă cunoscută sub nume de Neugebaude, locul de captivitate al multor oameni și mai buni și răi, specie de Bastilie ungurească; de acolo, peste puțin timp, fu strămutat în altă cazarmă numită de la Ullo, unde stete până în 15 noiembrie, în care zi batalionul nostru fu dezarmat între multe măsuri de precauție, apoi aruncat într-o cazarmă părăsită, puturoasă, fără ferestre și uși. De aici, feciorii batalionului fuseră înaintați în 22 noiembrie, sub comanda unor ofițeri, pe cale ferată la Solnoc. De aici, companiile fuseră împărțite prin locuri diverse, între Kis-Ujszallas, N.-Udvar, Ujvaros, Egyek, pe unde bieții feciori petrecură ca vai de ei până în februarie 1849, însă fără ca să fie morți din ei decât foarte puțini. Maiorul L. Pop și cei mai mulți ofițeri ai batalionului rămasră în Pesta.

În 23 februarie 1849 batalionul concentrat în mare parte la Ujvaros fu declarat de captiv (prizonier) ca și cum ungurii l-ar fi prins în vreo bătălie, iar nu prin înșelăciunile din iulie 1848. De aici, patru companii la care se afla locotenenții Lica și Rainer, date sub custodia căpitanului Schuster care mai înainte servise în armata austriacă, cu 70 de milițieni (honvezi), fuseră conduse la St. Job. Apoi, fiindcă feciorii noștri fugeau care cum știa, în Transilvania, îi duseră la Erkesori,

aproape de Szekelyhid. Însă și de acolo fugeau bărbătește și se strecurau pe unde nu mai avea cale, ceva și sigură, sau drept acasă, sau în vreun batalion împărătesc. Unii din ei au participat la bătăliile din Transilvania, alții au apucat calea spre Bucovina, nici ei nu știu cum.

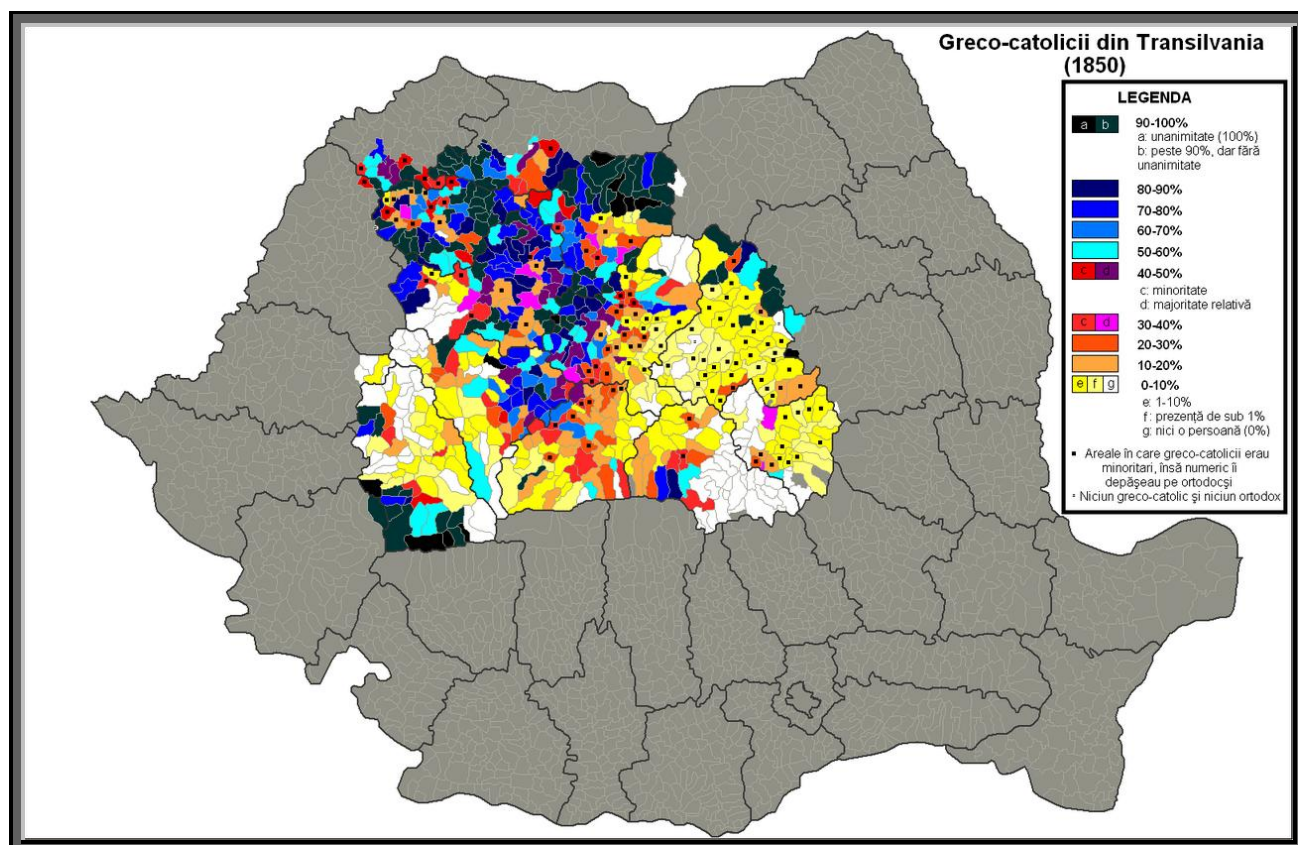
În fine, după pacea din august 1849 s-au reîntors mai toți pe la comunele și companiile lor, în care au aflat mari dezolațiuni și au avut să șteargă multe lacrimi, institutul din Năsăud ars, locuitorii spoliați, iar alții uciși de insurgenți și mai ales de niște mici tirani din Transilvania.

(va urma)

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

Episcopul român unit Atanasie Anghel

DEZBINAREA ÎN BISERICA ROMÂNILOR DIN ARDEAL ȘI UNGARIA (1697-1701)

- v -

ALEXANDRU POP¹

*Când vor învăța odată românii, că ei numai cu puteri întrunite pot să
învingă pe inamicii lor...*

Ilarianu A. P., *Istoria Românilor din Dacia Superioară*

Împăratul, prin această diplomă, întărește decretul anterior, apoi își exprimă părerea de rău că a auzit că sunt turburări care împrăștie vorbe că ar fi constrânge curtea pe români a se uni cu catolicii. Declară, din nou, că românii au deplină libertate a se uni cu oricare din cele 4 confesiuni, ori a rămâne în statul lor și, în fine, amenință cu pedepse pe cei care se vor opune decretelor sale.

Luptele confesionale continuă și în decursul anului 1700. Unirea avea foarte mulți contrari, nu era agreată chiar de unii români. Preotul Ion Cirea din Batishazi, pentru înclinarea sa la unire cu reformații, a fost prins de vlădica Atanasie, închis și maltrat.

Asemenea luptă contra unirii și G. Nagyszeghy di-mpreună cu comercianții greci din țară.

Chiar vlădica Atanasie, care lupta pentru unire, nu întrerupse relațiile sale cu exarhatul din București. El primește de la principele Munteniei, Constantin Brâncoveanu, ca dar, mai multe icoane arhieresti, un sacos și o pereche de mănuși de mătășenie.

La 15 iunie 1700 dăruiește Mitropoliei din Alba-Iulia moșia Merișenilor din județul Argeș.

Între aceste turburări religioase și politice din țară, se vedea că mitropolitul Atanasie s-a decis a convoca un sinod în toamna anului 1700, în Alba-Iulia. Cei mai mulți scriitori susțin că cu ocazia acestui sinod, ținut la 4 și 5 septembrie 1700, s-a îndeplinit unirea cu biserica catolică.

¹ **Alexandru Pop**, *Desbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria 1697-1701*, București, „Cartea Românească” – Societate Anonimă, 1921, pp. 50-56. Am încercat, cât mi-am permis, actualizarea vocabularului la cerințele de astăzi. Totodată am considerat necesar publicarea acestei istorii care este, din păcate, prea puțin cunoscută. Notele ce urmează fac parte din lucrarea originală păstrându-le așa cum au fost scrise de autor.

Susțin că în 4 septembrie, întrunindu-se sinodul, vlădica Atanasie l-a deschis prin o cuvântare în care arată interesele unirii. Partea cea mai mare a clerului se arată aplicat spre aceasta. Dintre mireni, au primit unirea fără multă greutate, boierii din ținutul Făgărașului. Mai cu greu au primit-o cei din comitatul Hunedoarei, din scaunul Sibiului și din districtul Brașovului. Ei se înduplecară la unire numai după multe argumente aduse din partea celorlalți.

A doua zi au decis ca, afară de cele 4 puncte dogmatice, să nu se strămute nimic în credință. Ritul și disciplina să rămână întru toate neschimbate. În urmă au făcut următorul act:

„Noi, subsemnații, episcopul, protopopii și tot clerul bisericii românești dinn Transilvania și din părțile unite cu dânsa, facem cunoscut prin aceasta tuturor celor ce se cuvine și mai ales ordinelor țării Transilvaniei; considerând nestatornicia vieții omenenești și nemurirea sufletului (de care trebuie să avem cea mai mare grijă dintre toate) am încheiat liberi și de bunăvoie, din îndemnul lui Dumnezeu, unirea cu biserica romano-catolică și ne declarăm prin aceasta comembri ai St. Matri romano-catolice, primind, mărturisind și crezând toate cele ce primește, mărturisește și crede aceia, mai vârtos cele patru puncte în cari ne părem până acum a fi dezbinați, care ni se propun și prin grațiosul Decret și prin diploma Majestății sale imperiale și prin Eminentisimul Arhiepiscop, din care vrem ca și noi să ne bucurăm de toate acele drepturi și privilegii de cari se bucură preoții aceleiași sfinte Matri biserici după sfintele canoane și după legile foștilor regi ai Ungariei, așa și noi după prenumitul decret al Majestății sale Imperiale Regale și al Eminentisimului Arhiepiscop, să ne bucurăm de acum înainte ca comembri ai aceliași biserici. Intru mai mare credință și tărie a acestora, am întărit acest manifest al nostru cu subscripțiunea mânei noastre și cu sigiliul sfântului Mitropolit din Alba-Iulia și cu sigiliile proprii uzuale.

Alba-Iulia în 5 septembrie anul 1700.

L. S. Mitropolitului Atanasie”.

Urmează apoi subscrierile a 54 protopopi, cu 1563 preoți (după Șincai 55 protopopi, cu 1583 preoți). Tot în acest sinod, în ședința din 14 septembrie același an, s-au propus 28 puncte relative la disciplina bisericească, care s-au și admis cu puține modificări.

Despre acest sinod se mai susține că a fost cel mai mare sinod al românilor din Transilvania; că afară de protopopi și preoți, au mai fost invitați câte trei deputați mireni din fiecare sat. Pe lângă aceștia, s-au adunat o mulțime de români din toate părțile, ca să vadă rezultatele unirii și că numai după ce s-au încredințat că ritul și disciplina bisericii vor rămâne neatinse s-au liniștit și au primit unirea. Unii istorici spun că cu această ocazie s-au unit până la două sute mii de familii românești.

Tot despre acest sinod pe care unii istorici, după cum am văzut, susțin că ar fi fost unul dintre cele mai mari, din contra alți istorici abia îl amintesc, iar alții nu amintesc nimic despre dânsul ca Hinz, Fiedler, Hurmuzaki.

Cei dintâi care declară de false și scornituri iezuitice actele acestui sinod, este d-l dr. I. Crișan.

Pe baza actului cuprinzător de 28 puncte disciplinare, amintit mai sus, s-ar putea susține că în anul 1700, septembrie 14, a fost un sinod general în Alba-Iulia. Cât despre sinodul din 4, 5 și 6 septembrie anul acela, părerile sunt controversate și cu drept cuvânt. Mai întâi, judecând actul emis la 5 septembrie, se vede lămurit că nu-i altceva decât o fidelă traducere din limba latină în limba română a actului înaintat dietei Transilvaniei și Curții din Viena la anul 1698.

Adică traducerea latină făcută de ieziuitul Baranyi, după actul din 7 octombrie 1698.

În privința datei, scriitorii vechi și noi ne prezintă lucrurile în diferite moduri. Șincai ne dă acest act cu data de 12 decembrie 1700. S. Clain zice: „în luna lui septembrie 1700”.

Afirmarea că actul s-ar fi iscălit de mitropolitul Atanasie împreună cu protopopii și 1582 preoți, nu este adevărată. Iată ce scrie Șincai la sfârșitul acestuia: „Pe hârtia ce se ține în arhivul vlădicei Făgărașului, de pe care s-au luat această scrisoare, că nu sunt iscăliți mitropolitul Atanasie și protopopii cu preoții de sub dâșii, ci dintr-un protocol de sub același Atanasie, se vede, că pe vremea aceea acestea au fost protopopi peste atâția preoți câți înseamnă după dâșii”. Urmează protopopii cu numărul preoților, câți are fiecare sub sine. Apoi continuă: „Și așa preste tot era protopopi 55, preoți 1582, cari ar fi trebuit să se iscălească cu mitropolitul Atanasie și să fie tot clerul. Ce știu că n-au fost, ci numai căpeteniile s-au iscălit”

Iar S. Clain, dându-ne actul acesta, ca și Șincai, cu data de 12 decembrie 1700, zice: „Cine au fost anume subscriși, nu se află”.

Din cele scrise de Șincai se vede că un act, așa cum ni-l dă sinodul din 1700, există în arhiva vlădicei Făgărașului, dar neiscălit de vlădica Atanasie și de protopopi, ceea ce susține și Clain. Un astfel de act fără iscălituri n-are nicio valoare. Despre iscăliturile vlădicei Atanasie și a protopopilor de sub dânsul, scornite de Laurian T., ne spune Șincai, după cum am văzut, că sunt scoase din un protocol de sub același Atanasie și că atâția protopopi și preoți avea sub dânsul, după cum e însemnat. Aceste scrise de Șincai le întărește și S. Clain. „Pe vremea aceea, precum se vede în protocolul episcopului Atanasie de la anul 1700, statul clerului din episcopatul acesta au fost precum se vede în această tablă”. Și apoi înșiră ca și Șincai, protopopii cu numele ce avea sub dânsul.

Prin urmare, se vede foarte lămurit că protopopii înșirați ca iscăliți cu preoții lor, nu numai că n-au fost iscăliți în actul emis cu data de 5 septembrie sau 12 decembrie 1700, dar poate nici nu erau. Acel protocol s-a făcut după anul 1701, adică tot sub Atanasie, după cum zice Șincai și Clain, și o dovedește însuși vlădica Atanasie, cu ocazia depunerii jurământului de episcop unit la Viena în anul 1701. Cu astă ocazie, vlădica Atanasie zice în punctul al 7-lea: „După ce voi în Bolgrad la mitropolie ia me numele a toți popilor, voi scrie, socotul acelor mai marelui nostru cinstit Cardinal le-o trimite și unde vor fi de lipsă pe slujba popoarelor din sfatul teologului îi voi scrie”.

De aceea se vede foarte lămurit că la anul 1701, când vlădica Atanasie a depus jurământul la Viena, în Mitropolia Bălgradului încă nu era cunoscut numărul preoților. Vlădica, abia acum se obligă a face o statistică de protopopi și preoți pe care o va trimite cardinalului Colonic, așadar, protocolul după care Șincai ne dă statistica protopopilor cu preoții de sub ei, este făcută după anul 1701.

Afirmarea știitorilor, că în ziua de 5 septembrie 1700 s-ar fi unit 200.000 familii românești, este prea exagerată. Iezuitul Fasching reduce numărul celor uniți la 80.000 familii. Fiedler, la 1733, ne dă 134.000 cu impozite în toată Transilvania, din care 85.000 erau valahi. Statistica făcută de guvernul transilvan la 1762 ne dă 157.491 de familii românești. Dintre acestea sunt familii:

Unite preotești.....	2.250
Unite mirenești.....	<u>25.223</u>
Suma familiilor unite.....	27.473

Familii neunite preotești.....	1.365
Familii neunite mirenești.....	<u>128.653</u>
Suma familiilor neunite.....	130.018

Din această statistică se vede că la 11 familii unite era un preot, pe când la neuniți, abia la 95 familii este un preot. Această statistică făcută după 62 de ani de la unire ne arată destul de lămurit greșeala istoricilor care susțin că la 1700 s-au unit 200.000 familii românești.

Toate aceste rătăcirii ale istoriilor vechi și noi n-au putut să vină la iveală decât din cauza lipsei proceselor verbale ale sinoadelor, nu numai de la 1700, dar chiar și a celor mai dinainte, și după acest an. Actele originale ale acestui sinod nu le-a avut niciun scriitor. Tot ce s-a scris a fost de presupunerile scriitorilor vechi. Șincai și Clain spun că originalele nu le-au văzut. E de mirat cum iezuitul Nilles n-a dat în biblioteca universității din Budapesta peste un act original românesc al unui sinod din Alba-Iulia, așa cum îl descriu scriitorii vechi, sinodul din 1700? Adică o declarație a sinodului cu subscrierea și mărturisirea fiecărui despre credința ce o are. Se vede că istoricii străini n-au în vedere adevărata istorie, ci interesul pentru care scriu.

Renumitul nostru istoric, d-l N. Densușianu, cu ocaziunea cercetărilor istorice în arhivele din Transilvania și Ungaria, a dat de actele originale românești ale unui sinod întocmai cum îl descriu scriitorii mai vechi și moderni, sinodul din 1700, dar care sinod n-a avut loc la 1700, ci la 1701, ghenarie (ianuarie, s. n.), 6. actele acestui sinod care n-au fost publicate pâna acum, le dau așa cum sunt copiate de d-l Densușianu, la 1880, după originalul aflător în biblioteca universității din Budapesta.

Sinodul din 1701. Ghenarie 6

„Noi soborul, toți protopopii țării Ardealului facem în știință tuturor cui să cuvine, a ști precum și noi pohtim presfinția sa Mitropolitul nostru, Atanasie: să-ș ție scaunul în pace cu cinste, pre cum s-au ținut și alții. Venitul vlădicesc pre cum au fost obiciaiul mai dedemult să-l strângă. Din tralți mireni, sau străinii nime să n-aibă, a să amesteca în lucrurile vlădicești fără știrea soborului nostru: pentru care lucru ne-am iscălit și numele nostru tot soborul: ca să fie credință și o am întărit cu peceti precum se arată mai gios:

Protopop Ghiorghe, notaroș de ohabă într-una cu tot sfântul săbor (L.S.).

Scriș Mitrop. Belgrad: Ghen. 6. 1701.

Eu protopop Daniel din Ilia am venit zoua sibroului în Belgrad și mă țin de giouramăîtoulciam giourat vlădicăi și săborului.

Eu protopop Toader din Seliștă țin una cu vlădica.

Eu protopop Iacul del Giomal am venit la vremea săborului și mă țin cu săborul și cu vlădica de giurământ.

Eu protopopul Idomir din Berghiș am venit la zua săborului și mă țin de jurământ ce am jurat săborului și vlădicăi.

Eu protopop Ion de la Calimăn am venit la zua ce de săbor și mă țiiu de cem iu giurat pe sama vlădicăi și marelui săbor și în credința...

Eu protopop Mihaiu am vinit la zuoa săborului și țiiu de sabor și de părintele vlădica.

Eu protopop Toader din Lemăiu am venit la zua săborului și mă țiiu de săbor și de părintele vlădica.

Eu protopop Aron din Țichindel am venit la zua săborului și mă țiiu de juremântu ce am giurat săborului și vlădicăi.

Eu protopop Ioan din Varedie mă țiiu de jurem și de vlădică.

Eu protopop Petre din Fărăgău ce sintu la gurăgheiu am vinit la sebor și am giurat și vlădicăi și me ție de giurământu.

Eu popa Toder cu păritele ții ponă morte Ceghel.

Eu popa Ioan vel Șoroștin mă țiiu de săbor.

Eu popa Coste din Hăpărta.

Popa irimie din Șeuse.

Eu prutupap Șimon de Slivaș mă țiiu de giurământă ce am giurat cu vlădica și cu săborul.

Și eu mă țiiu popa Toder de săbor.

Eu protopop Ion de la Sânger mă ții de săborul mare și de vlădica Arhanasi.

Eu protupop Oane de la Săcal mă ții de săborul mare și de vlădica Athas.

Eu protopop Vasile de la Sintul mă țiiu de giurământ cem giorat vlădicăi Athanasii.

Eu protopop Gavril de la Bistra știu una cu săborul și țiiu cea am vorovit.

Protopop Vasil ot Calbo știu una și țiiu una ce am vorovit eu santă în una cu vlădica și cu săborul.

Pop Gabor din Svaroș m. p.

Petru ot. Danil protopop.

Eu proto. Vasilie de Cianun.

Eu protopop Maxim din Avrig voește și pohtește împreun cu săborul mare pre vlădica Athanasie cu tot sufletul și cu tuat tăria și di tot inimi.

Eu protopop Constantin cu sobor cu acela giurmatu ce ma giurat atuci și anummi acum mă țiiu.

Protopop juerăste snă protopop Staicu, ot Brasuă phtească împreun cu săborul și pre vlădica Atanasie cu tot sufletul și cu toată tăria.

Eu protopop Sava din Săliște am giurat odată cu părintele vlădica Athanasie și mi țiiu dia ciaia.

Eu protopop Costin din Șieuți mă țiiu de vlădica și de giorământu ci-am giorat.

Eu protopop Ștefan din Simihai țiiu cu vlădica Athanasie și cu săborul.

Iată și eu notarșol săborului mare protopop Ghiorghie din Ohabă mă țiiu de sabor și de părintele vlădica și de mare jorământ ce am jorat și de jorământ mă țiiu.

Eu popa Gheorghie din Porcărești mă țiiu de vlădica de Bălgrad.

Eu popa Nistor din Gaură din vidin Chioarului.

Eu popa Rad din Colun mă țiiu cu săborul și cu vlădica.

Popa Iacob din Mărtinești sunt cu vlădica și cu seborul mare cu sufletul meu.

Și eu popa Giurgiu giuratul protopului Toader cu săborul și cu vlădica sântu una cu sufletul meu.
Eu pop Opra din Târnaviță și cu protu popul nistru Daniil și cu vlădica sintem întruna cu sufletul meu.
Eu popa danil din Birchiș mă țiiu de vlădica Athanasie și de săbol mare pe sufletul meu.
Eu popa One din Baditelec mă țiiu de vlădica și de protopopul nostru.
Popa Știfan din Jucul de gios pe ... ține pretopopul Ion din Căliian și părintele vlădica așa voi.
Eu popa Vasile de la ... voi pre giurământul protopopului pre acela giurământu migior.
Eu popa Mărien di Veleu mă ții co protopopul și co svtol sobră.
Eu popu Ion delângul mă ții cu protopopul și cu vlădica covce jourātu a o jourat protepoul Costo vlădicăi coacel
jourământ și noi.

Eu popa Ion din Porcești său trimes de săbor lângă proto ... Maxim și mă țiiu cu suflet ... meu lângă vlădica
acesta.

Eu Paman di Fofâlde țiiu cu cistetul vlădica și cu săborul mare. eu popa Toma din Fofâlde sână trimis de săbor
lângă protopop Aron și noi ne ținem de vlădica și de săborul mare.

Eu popă Vasile dănă Dorștată cu pătrapopul miu ma țiiu de vlădica.

Eu popa Stanu de la Arămenicu popa meu me țiiu de vlădica și de săborul mare.

Eu popa Mihăile din Armeni mă țiiu de vlădica și de săborul mare.

Eu popa Ilia de la Gergău mă țiiu de părintele vlădica și de săborul mare.

Prtpop Grigoraș Bistiț eu sint cu vlădica și cu săborul.

Protopop Macovei eu sim ... cu vlădica și cu săborul.

Protopop David din Uifălău țiiu cu săborul și cu vlădica.

Eu protupop Pașcul di si Sicraiu ții cu saborul și cu părintele vlădica.

Eu propopop Toma din Vinț sântu întru nacu vlădica și cu saborul.

Eu popa Marean dila Măolci mă ții de saboru”.

Prin acest document se declară 29 protopopi și 26 preoți că sunt pentru mitropolitul lor
Atanasie. Adică 55 de iscălituri, dar nu 55 de protopopi, după cum susțin istoricii.

Acest sinod trebuie că s-a convocat din ordinul vlădicului Atanasie, ca să regularizeze unele
treburi administrative și disciplinare, pregătise deja de mai înainte (actele cu data de 14 septembrie
1700), ca să le facă cunoscută călătoria sa la Viena și totodată cei adunați în sobor să dea o hârtie
vlădicului, în sensul cum am văzut-o, cu care să se prezinte împăratului și cardinalului Colonic.

(va urma)

LOCUITORI DIN SÂNGEORZ-BĂI PARTICIPANȚI LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

1914 – 1918

DORIN DOLOGA

Anul acesta se împlinesc o sută de ani de la izbucnirea primei conflagrații mondiale. Românii din Transilvania credeau că apartenența la o mare structură politico-teritorială cum era Imperiul austro-ungar le va asigura siguranța. Evenimentele care au urmat au dovedit însă contrariul. Românii transilvăneni au intrat încă din primele zile ale primului război mondial în vârtoarea acestuia și au umplut cu morți și răniți câmpurile de luptă din Europa. Majoritatea austrieșilor și maghiarilor au rămas acasă, îndeplinind diverse funcții administrative, sau au luat parte la război ca ofițeri prin diferite comandamente militare sau la eșaloanele din spatele frontului, unde au efectuat o serie de lucrări de aprovizionare, transport, construcții militare precum și servicii medicale, fiind astfel mai puțin expuși pericolelor unui război declanșat chiar de către împăratul Austro-Ungariei. În schimb, românii și celelalte naționalități asuprite din imperiu au fost mobilizați și trimiși în prima linie a frontului, fiind expuși în cel mai înalt grad pericolelor izvorâte dintr-un război care nu era al lor. În afară de ostași, care și-au pierdut viața sau au fost răniți, au avut de suferit și familiile și rudele lor. Majoritatea dintre cei mobilizați erau căsătoriți și aveau copii. Ostașii căzuți pe câmpurile de luptă au lăsat un mare gol în familiile lor. Fiecare ostaș căzut care fusese căsătorit a lăsat o soție văduvă și de cele mai multe ori copii orfani. Într-o lume țărănească, cum era cea românească a satelor, bărbații erau în principal cei care întrețin familiile. Disparația sau chiar și întoarcerea bărbaților infirmi în urma rănilor primite, condamna familiile respective la sărăcie, într-o lume și așa devastată de război. Printre românii transilvăneni care au luptat pe front s-au aflat și cei din Sângeorz-Băi. Documentele păstrate ne oferă o serie de informații privind unitățile militare în care aceștia au fost încorporați, fronturile pe care au luptat, precum și rănilor pe care le-au primit sau situațiile în care au căzut în lupte, ori au dispărut ca urmare a participării la acestea. Astfel, ostașii români încorporați în armata austro-ungară au luptat pe trei fronturi: pe cel din Rusia, din Italia, dar și pe cel din Franța, unde au fost probabil transferați de pe frontul italian. Majoritatea românilor mobilizați erau infanteriști și aveau grade inferioare, fiind astfel cei mai afectați de război. Expunem în continuare în ordine alfabetică situația unor locuitori din

Sângeorz-Băi, a căror soartă a fost aspră, fiind marcată de participarea directă la primul război mondial:

Adam Petru s-a născut la 09.09.1886 la Sângeorz-Băi. El era fiul lui Adam Ion și Adam Elisabeta, (născută Pădure). La 01.10.1908 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 04.10.1910 a fost trecut în rezervă. Din relația sa cu Iancu Lucreția din Feldru, s-a născut la 03.12.1909 un copil, George, pe care l-a recunoscut. La 25.02.1911 s-a căsătorit la Feldru cu Iancu Lucreția, născută la 01.07.1888, fiica lui Iancu Grigore și Iancu Maria (născută Burdea). Împreună cu aceasta a avut 3 copii: George, născut la 03.12.1909, înainte de căsătorie, Ioan, născut la 30.08.1911 și Toader, născut la 19.05.1913. La 02.08.1914 Adam Petru a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 19.12.1917 a dispărut pe front¹.

Albu Samson s-a născut la 04.07.1876 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Irimie și Gaftona. La 01.10.1894 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. La data de 02.10.1896 a fost eliberat din armată. La 10.02.1898 s-a căsătorit cu Ciobotar Maria, născută la 28.08.1879, fiica lui Ciobotar Eremie și Ciobotar Gafta (născută Gabor). Împreună cu aceasta el a avut 2 copii: Vasile, născut la 29.07.1908 și Raveca, născută la 10.09.1911. La 11.04.1914 Albu Maria, soția sa, a decedat din cauza epilepsiei de care suferea. Mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej la 02.08.1914, Albu Samson a dispărut pe front la data de 05.10.1914. Ca tutore al copiilor lui Albu Samson, rămași orfani, a fost numit bunicul lor din partea mamei, Ciobotar Eremie².

Algeorge Grigore s-a născut la 27.09.1879 în comuna Sângeorz-Băi. A fost fiul lui Algeorge Miron și Algeorge Ioana (născută Spaimoc). La 01.10.1901 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 35 artilerie austro-ungară, iar la 01.10.1904 a fost trecut în rezervă. La 02.02.1903 s-a căsătorit cu Strugar Maria, născută la 28.11.1881, fiica lui Strugar George și Strugar Pelagia. Împreună cu aceasta a avut 5 copii: Saveta, născută la 21.04.1904, Ion, născut la 10.02.1906, Ana, născută la 12.10.1907, Ioana, născută la 08.01.1909 și Cătălina, născută la 14.09.1913. În anul 1929 Ioana nu mai era în viață. La 05.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 35 artilerie austroungară. La 05.03.1917 a fost înaintat la gradul de fruntaș. La 26.10.1918 a fost rănit pe frontul francez și internat în spitalul din Heilbronn în Germania. În urma rănilor primite a suferit amputația primei falange de la police și amputația primelor două falange de la degetul arătător al mâinii drepte³.

Algeorge Vasile s-a născut la 25.01.1882 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Algeorge Miron și Algeorge Ioana. La 01.10.1910 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 02.10.1912 a fost trecut în rezervă. La 08.02.1913 s-a căsătorit cu Maria Șorecău, născută la 01.12.1887, fiica lui Șorecău Ioan și

¹ **Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale**, Fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, dos. 59, f. 21-26.

² *Ibidem*, dos. 24, f. 3-9.

³ *Ibidem*, dos. 44, f. 1, 4, 12, 21, 27.

Șorecău Ileana (născută Andresi). Împreună cu aceasta a avut 1 copil, pe Algeorge Alexandru, născut la 03.08.1913. La 02.08.1914 Algeorge Vasile a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 07.12.1917 a dispărut pe front¹.

Andresi Ioan s-a născut la 03.12.1889 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Andresi Vlasa și Andresi Ana (născută Utalea). La 15.04.1912 Andresi Ioan a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 14.05.1912 a fost eliberat din armată. La 19.08.1914 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentul 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. A fost rănit la Soberdo și diagnosticat cu calus² carpian stâng cu anchiloză în flexiunea articulației gâtului, mâinii stângi și jenă funcțională a degetelor. A fost reformat și lăsat la vatră la 29.06.1917. La 06.03.1918 s-a căsătorit cu Gagea Ioana, în vârstă de 23 de ani, împreună cu care a avut 3 copii: Traian, născut la 07.08.1925, Vlasa, născut la 31.08.1929 și Nicolae, născut la 17.11.1932³.

Andresi Maxim, poreclit Sdranță, s-a născut la 24.06.1885 în comuna Sângeorz-Băi. A fost fiul lui Andresi Terente și Andresi Maria (născută Scridonesi). La 11.07.1908 s-a căsătorit cu Calini Sinefta din Parva, născută la 10.03.1890. Împreună cu aceasta a avut 4 copii: Lucreția, născută la 12.05.1909, Ioana, născută la 09.12.1910, Floarea, născută la 29.04.1917 și Victoria născută în anul 1922. În anul 1923 Victoria decedase deja. La 15.09.1915 a fost mobilizat ca soldat în Regimentul 63 de infanterie austro-ungar din Bistrița. Rănit pe front, a pierdut policele și indicele mâinii stângi și a rămas cu o cicatrice pe brațul stâng. În urma rănilor primite la 30.10.1916 a fost reformat și lăsat la vatră. În anul 1923 a suferit un histero-traumatism, fiind diagnosticat cu demență și Parkinson, iar în anul 1929 era internat în Spitalul de alienați mintal din Sighetu Marmăției⁴.

Andresi D. Maxim s-a născut la 17.09.1887 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Donisă și Maria. La 04.10.1903 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 01.10.1906 a fost trecut în rezervă. La 09.02.1911 s-a căsătorit cu Berciu Saveta, născută la 07.05.1886, fiica lui Berciu Gavrilă și Berciu Maria (născută Jarda). Împreună cu aceasta a avut 8 copii: Maria, născută la 10.01.1912, Nicolae, născut la 25 martie 1914, Flore și Marian, născuți la 28.04.1918, Alexandru, născut la 30.03.1922, Ioana, născută la 13.04.1924, Ana, născută la 10.01.1927 și Floarea, născută la 03.01.1930. Până în anul 1920 Marian decedase deja, iar la 16.11.1927 mai trăiau 5 copii. La 02.08.1914 Andresi D. Maxim a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La 15.03.1917 a fost rănit pe frontul rusesc și a fost internat în spitalul din Trencsin, iar în anul 1918 a fost reformat și lăsat la vatră. Ca urmare a unei plăgi împușcate a rămas cu artrită la ambii genunchi⁵.

Arman Macedon s-a născut la 13.04.1884 în comuna Sângeorz-Băi. La 22.06.1907 s-a căsătorit cu Cordoș Maria, fiica lui Cordoș Artene, născută la 01.06.1883 în comuna

¹ *Ibidem*, dos. 58, f. 5, 11, 17, 19, 20, 21, 22, 23.

² Țesut osos nou care sudează fragmentele unui os fracturat.

³ **Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale**, Fond: *Invalizi, orfani și văduve de război*, dos. 16, f. 4, 7, 10, 11, 14, 31, 44, 52.

⁴ *Ibidem*, dos. 42, f. 28 și dos. 43, f. 3, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 21, 24.

⁵ *Ibidem*, dos. 39, f. 2, 3, 7, 10 și dos. 42, f. 3, 7, 10, 11, 13-17, 21, 27, 33, 34.

Sângeorz-Băi. În timpul primului război mondial Arman Macedon a fost mobilizat și trimis pe front unde a dispărut¹.

Ban Nicolae s-a născut la 01.02.1895 în localitatea Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ban Partene și Ban Ioana (născută Capra). Mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, a fost rănit la 15.02.1915 pe frontul rusec. El a suferit de calus metacarpian stâng și pierderea funcționalității celui mediu, inelar și auricular stâng (atrofia mâinii stângi) și a fost demobilizat. La 08.02.1918 s-a căsătorit cu Zlate Mădălina, născută la 23.12.1899, fiica lui Zlate Artene și Artene Tecla (născută Moldovan). Împreună cu aceasta a avut 2 copii, pe Ana, născută la 15.11.1919 și Ioana, născută la 30.01.1922. Ban Nicolae a fost remobilizat la 16.02.1919 ca soldat în cadrul Regimentului 100 românesc de infanterie, iar la 25.10.1919 a fost reformat și demobilizat, astfel încât a putut să fie alături de soția sa care a născut la scurt timp primul copil².

Ban Teodor s-a născut la 28.04.1897 în comuna Sângeorz-Băi. El era fiul lui Ban Senia. Ca profesie a fost fierar. După împlinirea vârstei de 18 ani, la 15.10.1915 a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. La 04.05.1916 a fost rănit pe frontul din Rusia și internat în spital. Suferind o fractură a coloanei vertebrale a rămas cu anchiloza (întețenirea) coloanei vertebrale dorsolombare la nivelul vertebrelor 2, 3, 4 și 5 și paraplegia (paralizia) membrelor inferioare. La 10.10.1917 a fost reformat și lăsat la vatră. La 28.09.1918 s-a căsătorit cu Capra Firoana din localitatea Ilva Mare fără a avea urmași³.

Berciu Donisă s-a născut la 20.10.1883 în localitatea Sângeorz-Băi. El era fiul lui Berciu Domide și Berciu Ioana (născută Strugar). La 01.10.1906 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița, iar la 01.10.1909 a fost trecut în rezervă. La 26.02.1910 s-a căsătorit cu Baci Cătălina, născută la 18.09.1887 la Sângeorz-Băi, fiica lui Baci Nechita și Baci Maria (născută Gagea). Mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița, Berciu Donisă a dispărut pe frontul din Galiția la 07.11.1916. Soția sa s-a recăsătorit cu Miherta Maxim cu care a avut o fată⁴.

Bölöni Andrei s-a născut la 08.06.1897 în localitatea Baia Sprie. El era fiul lui Bölöni Ianos și Bölöni Ilona. Bölöni Andrei a luptat ca soldat în armata Republicii ungare a Sfaturilor (Armata Roșie maghiară). În anul 1919 a fost rănit, iar în urma leziunii renale drepte a suferit o nefrectomie renală dreaptă. Familia sa era compusă din soție și două fete⁵.

Buga Ștefan s-a născut la 18.06.1878 în localitatea Sângeorz-Băi. El era fiul lui Buga George și Buga Senia (născută Niculai). La 01.10.1899 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej, iar la 01.10.1901 a fost trecut în rezervă. La 21 februarie 1903 s-a căsătorit cu Saveta Șirlincan din Sângeorz-Băi, născută la 27.03.1883, fiica lui Șirlincan Vasile și Șirlincan Eudochia (născută Pop). Împreună cu aceasta a

¹ *Ibidem*, dos. 48, f. 2, 5, 9.

² *Ibidem*, dos. 533, f. 4, 6, 17 21, 22, 27, 28.

³ *Ibidem*, dos. 303, f. 4, 14, 29, 48, 50, 67.

⁴ *Ibidem*, dos. 349, f. 4, 15, 16, 19 și dos. 969, f. 2, 5, 7, 15-17.

⁵ *Ibidem*, dos. 316, f. 3, 11, 31, 34, 36.

avut 6 copii: Alexandru, născut la 29.01.1904, Ioan, născut la 09.10.1905, Maria, născută la 11.07.1908, Simion, născut la 27.09.1910, Senia, născută la 20.10.1912 și Ana, născută la 02.12.1914. Deși avea 5 copii minori, iar soția sa era însărcinată cu al șaselea, Buga Ștefan a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej și a dispărut pe front la 05.10.1914¹.

Buia Ilie s-a născut în anul 1875. El era fiul lui Buia Gavrilă și Buia Maria. La 06.10.1897 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. După trecerea în rezervă s-a căsătorit și a avut un copil, pe Maria, născută la 05.04.1901. La 15.08.1914 Buia Ilie a fost mobilizat ca soldat în cadrul Regimentului 32 honvezi din Dej. În martie 1915 a fost rănit la gât pe frontul polon. La 07.09.1916 a fost rănit la mâna stângă pierzând degetul inelar stâng și suferind rețracția palmară a auricularului stâng, ca urmare a rănii de la baza degetului².

Buia Maxim s-a născut la 17.05.1891. El a fost fiul lui Buia Ioan și Buia Irina (născută Ionaș). La 05.10.1913 a fost încorporat pentru satisfacerea stagiului militar în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. La declanșarea primului război mondial Buia Maxim a fost trimis pe front. La 11.04.1915 a fost ridicat la gradul de fruntaș. A fost rănit pe front suferind o leziune a nervului tibial drept rămânând cu o cicatrice a gambei drepte și la 22.09.1916 a fost reformat și demobilizat. La 01.03.1918 s-a căsătorit cu Rus Valeria din Sângeorz-Băi, născută la 29.03.1896, fiica lui Rus Simion și Rus Maria (născută Pui). Împreună cu aceasta a avut 2 copii: Floarea, născută la 07.02.1919 și Maria, născută la 30.05.1921³.

Buta Leonte s-a născut la 01.09.1894 la Ilva Mică. El era fiul lui Buta Ion și Buta Saveta (născută Nechiti). În noiembrie 1914 a fost încorporat ca soldat în cadrul Regimentului 63 austro-ungar de infanterie din Bistrița. În martie 1918 a fost rănit pe frontul italian la piciorul drept (calus tibial drept și prezența unor corpi străini în gambă) și lăsat la vatră. La 24.11.1919 s-a căsătorit cu Ianaș Maria din Sângeorz-Băi, născută la 27.06.1898, fiica lui Ianaș Irimie și Ianaș Saveta (născută Siminic). Împreună cu aceasta a avut 4 copii: Saveta, născută la 29.08.1920, Ioana, născută la 30.06.1922, Cătălina, născută la 01.10.1925 și Ana, născută la 03.05.1928⁴.

(Va urma)

¹ *Ibidem*, dos. 527, f. 2-11.

² *Ibidem*, dos. 535, f. 4 -7.

³ *Ibidem*, dos. 522, f. 6, 8, 11-13.

⁴ *Ibidem*, dos. 534, f. 1, 6, 10, 16, 17.

Pe urmele lui Grigore Pletosu – interviu cu Pavel Jarda, strănepotul protoiereului

Iuliu-Marius Morariu

Preambul

În demersul de descoperire al protoiereului și profesorului Grigore Pletosu, primul critic literar al poetului George Coșbuc, mentorul primului patriarh, Miron Cristea, al mitropolitului Nicolae Bălan și al unei întregi pleiade de personalități ale zonei Năsăudului, am pornit cu câțiva ani în urmă, când mi-am ales drept temă de licență prezentarea profilului său spiritual. De-a lungul timpului am încercat să descopăr elemente noi și semnificative din biografia, insuficient cunoscută, a ilustrului părinte cărturar. Au existat însă și momente din viața mea, în care, am simțit că părintele a pornit în căutarea mea și a început să mi se descopere. Un astfel de moment inedit este legat și de materialul pe care doresc să îl prezint cititorilor în rândurile următoare.

Invitat la o emisiune radiofonică să vorbesc despre părintele Pletosu cu prilejul comemorării a opt decenii de la trecerea sa în eternitate, am avut onoarea să îl am între ascultători (lucru deloc întâmplător, după părerea mea), pe domnul Pavel Jarda, strănepotul dânsului. A doua zi, dânsul m-a căutat, am intrat în dialog, și am avut onoarea să fim copărtași la două evenimente comemorative, respectiv, frumoasa evocare organizată de către Biblioteca Județeană „George Coșbuc” de la Bistrița, prin amabilitatea părintelui Ioan Pinteș și prin eforturile unor oameni deosebiți precum Paul Gavrilă, și o emisiune dedicată părintelui în preajma zilei sale de naștere. Nădăjduiesc că voi fi în curând părtaș și dezvelirii bustului părintelui, la care domnu Pavel muncește de zor.

În cadrul frumoaselor dialoguri avute, domnul Jarda, fiul profesorului și compozitorului Tudor Jarda, astăzi stabilit în Elveția, unde a profesat vreme de câteva decenii ca sculptor, mi-a oferit o serie de informații aparte, multe dintre ele necunoscute până acum, legate cu precădere de viața de familie a părintelui. O parte dintre ele le-am păstrat într-un interviu, pe care vi-l prezint în rândurile următoare, cu speranța că va fi de folos și celor care se vor opri în viitor asupra biografiei părintelui.

Interviu

I. M. Buna ziua și bine v-am găsit, domnule Pavel Jarda. V-aș ruga, în începutul interviului nostru să ne vorbiți despre copilăria părintelui Grigore Pletosu, străbunicul dumneavoastră, despre care, din punct de vedere al informației documentare avem foarte puține date.

P. J. Eu aș putea să vă spun, din punctul acesta de vedere, foarte puțin, deoarece nu l-am cunoscut personal. Fiind copil, îi vedeam portretul pe perete și era ca un personaj extraordinar, cu crucea pe piept și o decorație și în hainele religioase... N-am întrebat eu pe bunica foarte multe despre el, atunci era așa... străbunicul, deci ceva foarte departe, nu mă gândeam că străbunicul a fost vreodată copil.

Știu că s-a născut în Chintelnic, am fost și acolo pe urmele dânsului și am găsit biserica și un monument frumos, care mi-au arătat că a rămas în amintirea localnicilor, însă despre copilărie n-aș putea să vă spun mare lucru, decât mai târziu un pic, când povestirile bunicii mele mi l-au reliefat.

I. M. Aș vrea să vă rog să ne vorbiți despre felul în care și-l aminteau părinții și bunicii dvs. despre părintele Pletosu și să ne prezentați informațiile pe care le aveți cu privire la viața lui privată, unde există o adevărată penurie documentară.

P. J. Îmi amintesc povestirile bunicii mele despre el. De exemplu, știu că diferența de vârstă dintre el și Angela, soția lui era de 20 de ani. El s-a căsătorit la 40 de ani și Angela avea 20 și ea era deja cărunță. Sunt, cred eu, detalii interesante.

Bunica îmi povestea o pățanie, când copiii și soția lui au ieșit, într-o zi frumoasă de vară, să frigă și ei un pui la râu. Părintele a rămas acasă, probabil considera că e mai bine să stea acasă, să scrie și să citească. Între timp a venit o furtună, cu ploaie, cu inundații și el stătea în fereastră, așteptându-i. Când s-au întors, el stătea și râdea de ei în fereastră, cumva, mândru, că a avut dreptate (și tatăl meu avea tot alura asta). Deci era un om vesel, calculat și își

facea treaba. A avut foarte mult de studiat să ajungă la așa un nivel. El a făcut partea filosofică a *Enciclopediei române*, scrisă la 1900, prezentând academicienii de atunci, cine a citit-o vede că este de un nivel înalt.

I. M. Și pe lângă asta, sunt cărțile, *Logica, Propedeutica, Dogmatica și studiile...*

P. J. Da...

I. M. Viața de familie a părintelui are în centru o frumoasă încrengătură între trei familii: Jarda, Anton și Pletosu. V-aș ruga să ne vorbiți puțin despre asta.

P. J. Bunica mea, una dintre cele patru fete ale lui Grigore Pletosu, era fiica Angelei, născută Anton. Familia Anton este o familie importantă în Năsăud, datorită înaintașilor, după cum este scris în *Arhiva Someșană*, care arată rolul lor în cadrul Regimentului II de Graniță. Din această familie au ieșit mai mulți ofițeri. Fratele mai mic al Angelei a fost comandantul Jandarmeriei din România, fiind respectat la Sibiu, la Galați, la Cluj... Spre sfârșitul vieții, din păcate, a trebuit să se ascundă de comuniști... Este înmormântat la Sângeorz. Am fost acolo pe urmele vieții lui, și cercetez la arhivă unde am descoperit lucruri extraordinare, precum ce a însemnat crucea din Năsăud pentru el (acolo l-a învățat tatăl lui să se roage prima dată) . Este un repertoriu foarte vast care ar trebui studiat despre această familie.

Străbunicul avea o relație bună și cu Rebreanu, cu care se întâlneau adesea și erau prieteni. De fapt, Liviu Rebreanu în romanul *Ion* are un pasaj în care scrie că *fetele lui Spătaru veneau adesea pe la noi*. Spătaru era Pletosu.

Desigur, Năsăudul e un oraș micuț, și între intelectuali erau frumoase relații de prietenie. Se cunoșteau cu toții, se înțelegeau și făceau treabă bună.

I. M. Și despre înrudirea cu familia Jarda?

P. J. Cu familia Jarda s-a întâmplat în felul următor: Jarda a fost elev de-al lui Grigore Pletosu și s-a cunsocut cu bunica și s-au căsătorit. Înainte însă, s-a petrecut o întâmplare interesantă: profesorul Gheție, prieten cu părintele l-a *buctat*, cum se zice la Năsăud, l-a lăsat repetent pe un coleg de-al lor și au fost foarte supărați. Bunicul meu, Ștefan Jarda, împreună cu alți colegi, s-au dus la Pletosu și i-au spus: *Măi Grigore, nu scapă Gheție nebătut!* Deci erau și aspecte din acestea un pic mai amuzante.

Familia Jarda provine din Sângeorz-Băi și tatăl bunicului meu a fost învățător și profesor mai târziu la liceul grăniceresc, a avut doi băieți, amândoi avocați, cu diplomă de

doctor în drept. Bunicul meu a murit tânăr la 44 de ani, iar fratele lui, avocatul prefecturii din Târgu Mureș a suferit după venirea comuniștilor naționalizarea, a fost scos în stradă, batjocorit și așa mai departe... Nici în ziua de astăzi nu e clară situația; am vrut să fac cumva să îi reabilitez memoria, dar este foarte greu...

I. M. Acum, aș vrea să vorbim puțin despre viața de familie a părintelui. Se știe prea puține lucruri. Părintele Pletosu a avut patru fete. Care a fost istoria vieții lor?

P. J. Poate că Grigore Pletosu și-ar fi dorit un băiat să continue ce-a început el, dar a avut patru fete, cărora le-a dat o educație exemplară, fiind și el însuși profesor. Cea mai mare fată s-a căsătorit cu colonelul Codora și era talentată, făcea tot felul de obiecte de artizanat (noi mai avem covoare de la ea), dar a murit tânără. E înmormântată aici la Cluj, împreună cu mama ei.

A doua fată s-a căsătorit la Timișoara cu avocatul Corneliu Lazăr, întemeietorul echipei de fotbal Ripensia, prima echipă profesionistă de fotbal din România, care nici la ora actuală nu a fost depășită în recorduri, suntem foarte mândri de treaba asta, și a avut un fiu, Sorin, care s-a aflat într-o relație foarte bună cu fratele tatălui meu, Radu Jarda. Erau de aceeași vârstă și au rămas până la 90 de ani, când au murit, „prieteni la cataramă”. El are o fată. Ultimii din familie care mai purtăm genele suntem eu și acea verioșoară, Roxana Lazăr, căsătorită la Viena. Deci am mai rămas doar doi urmași ai lui Grigore Pletosu.

Fata pe care o chema Zoe a fost bunica mea. S-a căsătorit cu avocatul Ștefan Jarda. Lucia Pletosu era cea mai mică și un personaj foarte interesant. Avea un talent extraordinar la pictură. S-a dus singură la Roma să studieze. A cerut o bursă și, cu chiu, cu vai, a primit-o de la București și a plecat cu vaporul pe la Constantinopol (descrie că acolo era holeră). Există câteva însemnări de la ea, în care vorbește atât de popasul la Constantinopol, cât și de perioada de studii. Ea nu s-a mulțumit și a vrut să meargă în America. Nu știm acum chiar de ce, dar epoca când cei care voiau să învețe sau să facă ceva nou nu se mulțumeau numai cu ce-au primit și mergeau în America.

S-ar părea că ar fi avut și un iubit acolo, care îi tot scria scrisori, când a ajuns acolo el era căsătorit, dar asta ar fi așa, o chestiune destul de incertă. În aceste scrisori ale ei, am citit că scria: *Mi-ar plăcea și mie să fiu ca voi*, ca surorile celelalte, care erau toate căsătorite relativ bine, una cu un colonel, alta cu un avocat, ea nu era pentru așa ceva, îi plăcea să creeze. Nu se mulțumea cu statutul de femeie casnică. A murit tragic în urma unei aprinderi de plămâni, la New York.

De câțiva ani, când am renovat casa, am găsit în pod un tablou mic: marea și o cruce la malul mării; cred că străbunica l-a pictat (acolo a locuit și a murit) și acel tablou i l-a dedicat ei, pentru că știa că nu are cruce acolo, pentru că în America se ard oamenii...

Străbunicul n-a fost de acord ca ea să plece, dar ce putea să îi facă...

Mai avem picturi rămase de la ea, caiete de desen, cu desene. Acestea m-au influențat și pe mine. Ca și tânăr, imitam desenele ei, ale Luciei Pletosu și mai târziu n-am mai făcut muzică cum voiau ai mei să fac (la 5 ani mi-au dat vioara în mână, clarinetul, m-au dus la

școala de muzică). Eu în clasa a 6-a am decis să devin sculptor. Aveam profesorul meu, pe Lucia Pletosu, ale cărei tablouri le vedeam și le admiram în casă.

I. M. Cum l-a afectat pe părintele moartea fiicei?

P. J. Știu dintr-o relatare a mătușii de la Timișoara, prin intermediul Roxanei, căreia i-a povestit, că stătea în fereastră spre sfârșitul vieții, și se întreba, între credință și necredință și între îndoială și nesiguranță: *Oare o s-o mai văd când voi muri? Oare o să o întâlnesc acolo pe Lucia?* Vă dați seama ce suferință i-a pricinuit moartea unui copil atât de drag.

I. M. Dacă mai sunt și alte momente care v-au rămas întipărite în memorie, legate de părintele, v-aș ruga să ni le împărtășiți.

P. J. Îmi aduc aminte cu drag de fotografiile lui, și de biblioteca lui, extraordinară. M-au impresionat lexicoanele lui, care sunt în 19 volume, în germană, în gotică. Ele erau televizorul nostru când eram mici. Ne uitam acolo, aveau desene colosale, și ne chinuiam să citim în gotică. Mai sunt apoi cărțile lui, care erau semnate (pe fiecare carte se găsea semnătura lui și data cumpărării), majoritatea de filozofie. Prin asta l-am cunoscut eu, prin cărțile lui, prin ceasul de perete despre care știam că era al lui. Căldura lui sufletească n-am simțit-o, căci nu am trăit împreună, însă s-a simțit ce a lăsat în urma lui, pe bunica care era educată de el, eu am învățat cu ea carte.

I. M. Vă mulțumesc.

DESTINE ÎNPLINITE

Prof. univ. dr. ing. GRIGORE BUIA

Universitatea din Petroșani

Devine o plăcere să constăți că tot la a doua generație din marea și vechea familie Buia, cu toate încrengăturile pe care aceasta le-a avut, din mustul muncii străbate în vremuri o nouă personalitate care să ducă pe mai departe succesele pe care predecesorii le-au dobândit în vremuri mult mai grele.

Minunatul băiat al „domnului Grigore” de la Laboratul Policlinicii Balneare (nu știu dacă mai există!) a crescut la școala gimnazială sângeorzană, dar și la liceul care astăzi poartă numele unui alt ilustru înaintaș: Solomon Haliță. La aceste școli i s-au deschis ferestrele minții către învățătură, a vrut să dea strălucire acesteia. Dacă înaintașii lui mergeau la studii, chiar și în opinci, nici el nu s-a lăsat mai prejos.

Profesorul universitar doctor inginer Grigore Buia s-a născut la data de 23 iulie 1955. După cum am amintit, studiile gimnaziale și liceale le face în Sângeorz-Băi. Este licențiat în Geologie, Universitatea București, anul 1980. Obține titlul de „Doctor în Geologie” în anul 1998 în cadrul aceleiași universități în specialitatea „Metalogenie”. Urmează cursuri postuniversitare în cadrul Universității din Petroșani (2003 și 2011), precum și în cadrul Universității „Transilvania” din Brașov (2007).

Activitatea profesională și-o începe în anul 1980 ca inginer geolog la IPEG Hunedoara până în anul 1983. În aceeași perioadă își începe cariera didactică ca asistent asociat la Institutul de Mine din Petroșani (actualmente Universitatea din Petroșani). Din 1983 și până în 1990 funcționează ca asistent universitar la aceeași instituție, șef de lucrări în perioada 1990-1999, conferențiar 1999-2003, iar din 2003 profesor universitar.

Domeniile de activitate în care a activat au fost: Geologie generală, Geologia zăcămintelor de minereuri, Geologie ambientală, Geologie medicală.

Urmează diferite specializări, atât în țară, cât și în străinătate: Bulgaria, Republica Cehă, Franța, Sudan, Iugoslavia (Serbia), Slovacia, Germania, Slovenia, Italia, Elveția, Marea Britanie, Namibia, Republica Sud-Africană, Zambia, Federația Rusă, Lituania, Chile, Malta.

A susținut prelegeri în străinătate, este membru în diferite comitete științifice, autor și coautor a 189 lucrări de cercetare științifică din care 37 studii de cercetare bazate pe contracte (la 4 fiind responsabil de temă). A publicat 124 lucrări științifice (dintre care 6 cotate ISI, altele 4 fiind citate ISI) și 28 lucrări didactice (cursuri de Geologie generală, Geologie ambientală, Geologia medicală și Geologia mediului, Geoecologie și Management ecologic, Geologia mediului înconjurător, Zăcămintele de s.m.u. solide, Geografie economică mondială, Ecologie și protecția mediului, două caiete de lucrări practice de laborator, teste de Geografie și Geologie pentru admiterea în învățământul superior). Are 92 lucrări prezentate și publicate la simpozioane internaționale și reviste de specialitate din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria, Elveția,

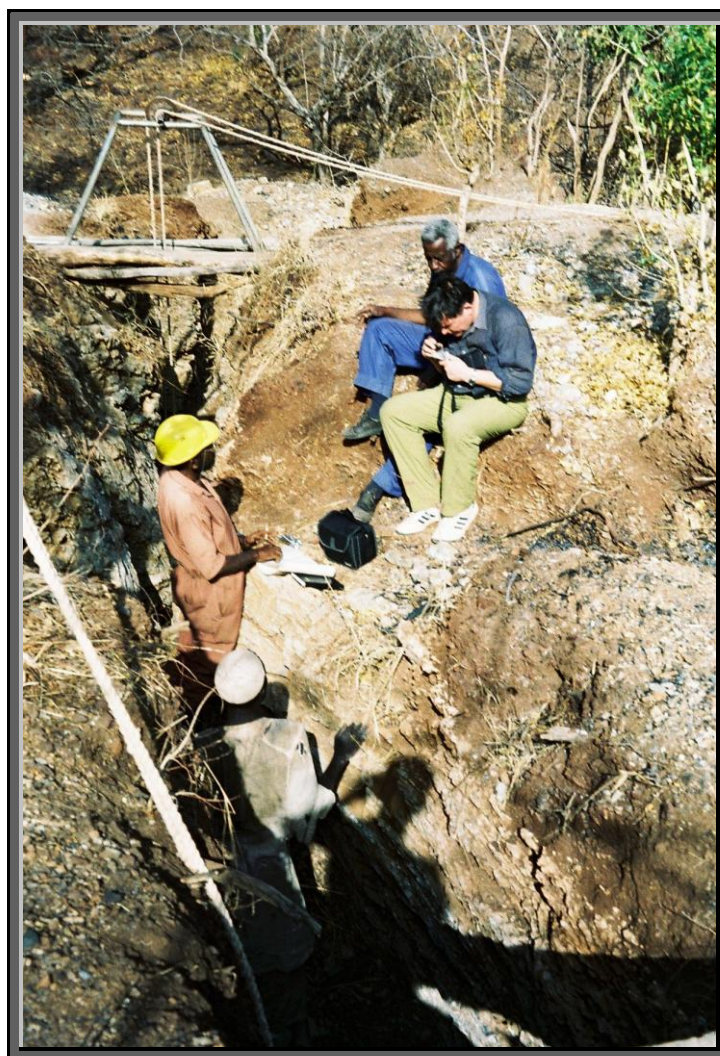
Cehia, Franța, Brazilia, Finlanda, Argentina, Anglia, Federația Rusă, Ungaria, Lituania, Zambia, Germania, China, Norvegia, Italia, Letonia, Estonia, Ucraina, Thailanda, Uruguay, Olanda și România.

A conceput, dotat și realizat Laboratorul de zăcămintă de substanțe minerale utile ale Universității din Petroșani.

Multiplele lucrări științifice elaborate individual sau prin colaborare, publicate în atâtea reviste de specialitate și contribuția sa la perfecționarea tehnologiilor de explorare și exploatare minieră, îl așează printre marii specialiști ai țării în acest domeniu, iar pentru noi sângeorzenii, constituie o mare mândrie.

Fotografii din arhiva personală privind activitatea de-a lungul timpului

Sudan

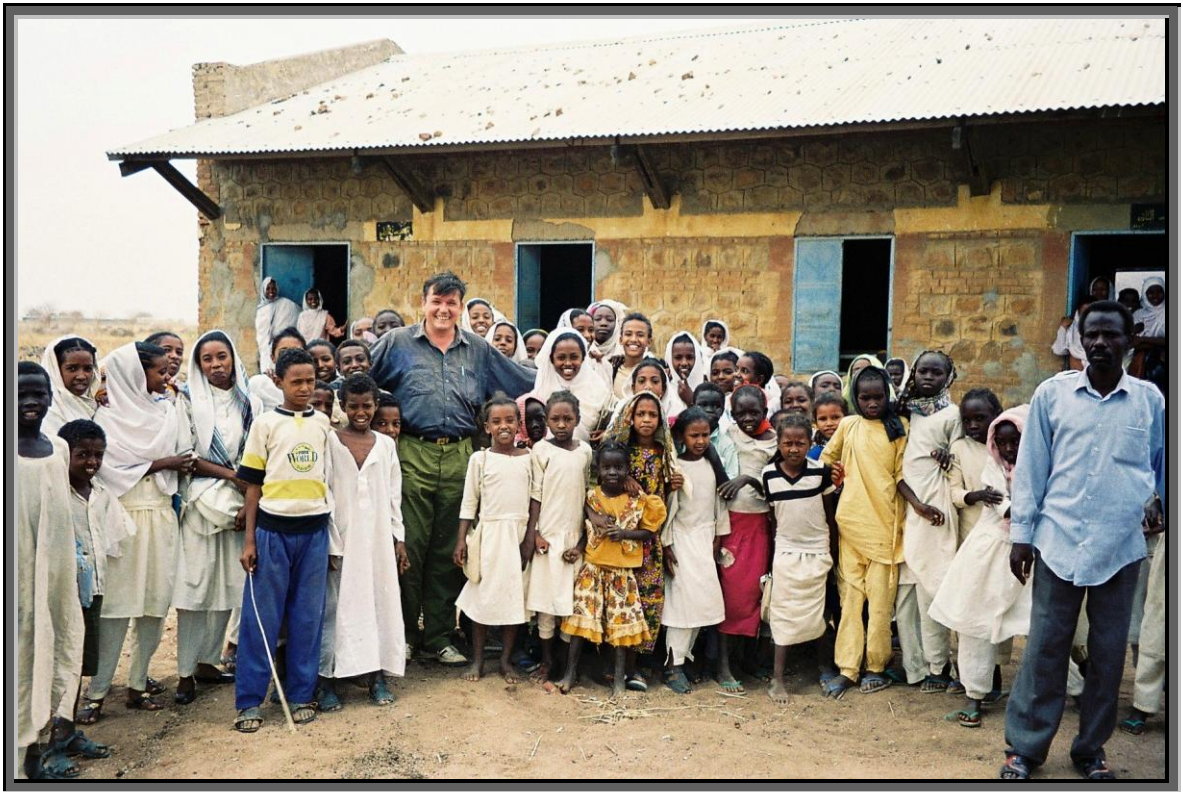
Sudan

Sudan

Sudan

Zambia

Zambia

Zambia

Chile

Chile

Chile

Chile

Chile

Spania

Spania

La întâlnirea cu o parte din profesorii și colegii de promoție ai Liceului „Solomon Haliță” din Sângeorz-Băi în anul 2014 cu prilejul aniversării a 40 de ani de la absolvire
(Foto: prof.Radu Cârcu, directorul actual al liceului)

SÂNGEORZENII ÎN ACTUALITATE

IOAN DĂRĂBAN

Orchestra Română de Tineret pe scena Filarmonicii din Berlin - 2014

IOAN DĂRĂBAN

– MEMBRU AL ORCHESTREI ROMÂNE DE TINERET –

FLORIN HODOROGA

Condusă de dirijorul Cristian Mandeal, „Orchestra Română de Tineret” a strălucit într-un program de concert de mare virtuozitate în prima apariție a unei orchestre românești pe scena Filarmonicii din Berlin, care a stârnit uralele unui public în general destul de reținut în aprecieri. Versiunile pe care le-au oferit celor „Trei Dansuri Românești” de Theodor Rogalski, „Rapsodiei Spaniole” de Ravel, alături de „Dansul celor șapte voaluri” din opera „Salomea” de Richard Strauss și de magnifica simfonie „Patetica” de Ceaikovski au demonstrat clasa de nivel internațional a Orchestrei Române de Tineret.

În premieră pentru o orchestră din România, „Orchestra Română de Tineret” a evoluat, în 24 iunie, în cadrul unui concert extraordinar în Sala Filarmonicii din Berlin, ca invitat de onoare în cadrul *Festivalului European de Orchestre de Tineret de la Berlin – „Young Euro Classics”*. La ediția din acest an, Festivalul „Young Euro Classics” comemorează 100 de ani de la izbucnirea Primului Război Mondial. Cu acest prilej, pe scena festivalului berlinez au evoluat între 21 și 29 iunie cinci orchestre de tineret de vârf din întreaga lume, mai precis din Franța, Rusia, România, China și Africa de Sud.

Devenită vedetă de clasă internațională după ediția din 2012 a prestigiosului festival berlinez, „Orchestra Română de Tineret” condusă de dirijorul Cristian Mandeal a revenit acum la Berlin, ridicând ștacheta performanței artistice la un nou nivel.

La finalul concertului, Cristian Mandeal declara: *„În acest loc, pe scena Filarmonicii din Berlin, s-au petrecut lucruri fundamentale pentru istoria muzicii din ultimii 50 de ani. Mie mi s-a împlinit un vis cu ocazia acestui concert – cel mai bun din viața mea, alături de această orchestră –, stând pe locul unde am avut șansa de a-l observa și studia pe Herbert von Karajan în 1980. Acești copii, care din punct de vedere artistic au depășit de mult anii copilăriei, m-au făcut să mă simt mândru de ei și fericit că am avut șansa de a le fi mentor”*.

Din anul 2014, Centrul Național de Artă „Tinerimea Română” a început să se ocupe de activitatea „Orchestrei Române de Tineret”, odată cu preluarea conducerii instituției de către Marin Cazacu, inițiatorul orchestrei, care declara emoționat după succesul de la Berlin: *„A fost momentul maxim din cariera de 6 ani a acestei orchestre. Au dovedit din nou că pot triumfa pe cele mai celebre scene ale lumii, în fața unui public cunoscător și pretențios. Această orchestră trebuie să fie încurajată, pentru că este o valoare culturală națională”*.

Acest proiect de excepție, susținut de Guvernul României, Ministerul Culturii și Institutul Cultural Român, a fost organizat de *Centrul Național de Artă „Tinerimea Română”* în parteneriat cu Fundația *„Prietenii muzicii - Serafim Antropov”* și *„Lanto Communication”*.

Prima orchestră simfonică de tineret din România a luat ființă la Sinaia în vara anului 2008, la inițiativa violoncelistului și directorului artistic al acesteia, Marin Cazacu, cu sprijinul *Fundației „Prietenii muzicii -Serafim Antropov”*.

Membrii săi, majoritatea cu vârste cuprinse între 18 și 28 de ani, sunt selectați dintre cei mai buni tineri muzicieni la nivel național. Pregătirea tehnică și artistică este asigurată de la înființare de maestrul Cristian Mandeal. Proiectul *„Orchestra Română de Tineret - spirit enescian și tradiție europeană”* a pornit din necesitatea racordării tinerei generații de muzicieni români la exigențele și aspirațiile artistice europene. Din această orchestră are onoarea să facă parte și **Ioan Dărăban**, tânăr percuționist originar din Sângeorz-Băi, care este membru al orchestrei *„Operei Române”* din Cluj-Napoca.

Concertele susținute anual între 2008 și 2013 în cadrul Festivalului Internațional *„Enescu și muzica lumii”* la Sinaia, Bușteni, Sibiu, Brașov și București au constituit adevărate triumfuri. Aparițiile strălucitoare de pe scena Ateneului Român începând cu anul 2009, în cadrul concertelor *„December Music Flavours”* și *„Spring Music Flavours”*, organizate de *„Lanto Communication”*, concertul extraordinar *„Eurovision – Tineri muzicieni”* au fost foarte apreciate de public și elogiute de critica de specialitate.

Evoluția impresionantă și succesele obținute în acești ani au culminat cu prezența în cadrul *Festivalului Internațional „George Enescu”* din 2011 și 2013, care a confirmat așteptările acestui proiect.

În noiembrie 2011, Orchestra a devenit membră a „EFNYO” („European Federation of National Youth Orchestras”), iar în 28 și 31 ianuarie 2012 a fost invitată să susțină concerte de mare prestigiu la Paris și Strasbourg, în cadrul unui proiect cultural european.

În 2012, pe lângă cele 8 proiecte ce s-au desfășurat în România, *„Orchestra Română de Tineret”* a fost invitată să concerteze în deschiderea primei ediții de la București a *Festivalului Internațional „Sergiu Celibidache”* și să susțină un concert extraordinar în cadrul prestigiosului *Festival Internațional „Young Euro Classic”* de la Berlin, la data de 4 august 2012.

În vara anului 2013, orchestra a susținut două concerte extraordinare în Italia, la Roma, pe cea mai prestigioasă scenă de concerte din Italia, *„Auditorium Santa Cecilia”* și la Festivalul de la Ravello, cel mai cunoscut festival de vară din Europa¹.

¹ <http://www.cotidianul.ro/succes-total-orchestra-romana-de-tineret-a-ridicat-in-picioare-publicul-berlinez>

Autorii:

BARIȚIU GEORGE, uneori scris *Gheorghe Barițiu*, (n. 4 iunie 1812, Jucu de Jos, comitatul Cluj - d. 2 mai 1893, Sibiu) a fost un istoric și publicist român transilvănean, întemeietorul presei românești din Transilvania. În anul 1838 a întemeiat la Brașov *Gazeta de Transilvania*, primul ziar românesc din Marele Principat al Transilvaniei. În același an a început la Blaj publicarea *Foii pentru minte, inimă și literatură*, primul ziar literar românesc din toate timpurile. Difuzarea lor peste munți era asigurată de prietenul sau librarul Iosif Romanov. George Barițiu fost una din figurile cele mai importante ale Revoluției de la 1848 în Transilvania. În 1861, din inițiativa sa și a canonicului Timotei Cipariu, a luat ființă Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român (Astra). A fost mai întâi secretar, apoi președinte al Astrei. Asociația a editat începând din 1868 revista *Transilvania*, pe care a condus-o între 1868 și 1889. În această revistă a publicat numeroase articole și studii de istorie și politică. Colectivului redacțional al revistei *Transilvania* i se datorează editarea primei enciclopedii românești, apărută în trei volume la Sibiu, între 1898 și 1904. George Barițiu a publicat tot la Sibiu, tot în trei volume, între 1889 și 1891, principala sa operă, intitulată *Părți alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*. A fost membru fondator al Societății Literare Române (1866), precursora Academiei Române. În anul 1893 a devenit președinte al Academiei Române.

DOLOGA, DORIN, originar din comuna Romuli, județul Bistrița-Năsăud. Arhivist la Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud. Absolvent al Facultății de Istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, doctorat la aceeași universitate între anii 2003-2010, specializarea Istorie Modernă, obținând titlul de doctor în anul 2010. A publicat o serie de articole și studii privind istoria Țării Năsăudului, dar nu numai, în *Revista Bistriței*, *Acta Bacviensa*, *Archiva Moldaviae*.

HODOROGA, FLORIN, născut la 24.01.1977 în Sângeorz-Băi, cursurile școlii primare, gimnaziale și liceul în localitatea natală. Licențiat al Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca – Facultatea de Geografie. Profesor de geografie Liceul Teoretic „Solomon Haliță” și Școala Gimnazială „A.P. Alexi”, Sângeorz-Băi. În Prezent, student anul IV I.D. la Academia de Muzică „Gh. Dima” Cluj-Napoca, Facultatea Artele Spectacolului, Specializare: Pedagogie coregrafică; Manager Casa Orășenească de Cultură Sângeorz-Băi (Martie 2006 – Februarie 2007); Profesor coregraf dansuri populare și membru în Asociația Coregrafilor din România din 2002;

MORARIU, IULIU-MARIUS, originar din loc. Salva, jud. Bistrița-Năsăud, student al Facultății de Teologie Ortodoxă și al Facultății de Istorie și Filosofie din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Autor al volumelor: *Istoria mănăstirii „Izvorul Tămăduirii”* Salva, Editura Astra, Blaj, 2013 (coautor, împreună cu prof. Ana Filip) și *Stări, momente și personalități ale Ortodoxiei transilvane*, Editura „Academica” Brancuși, Targu Jiu, 2013 și colaborator al unor periodice precum: *Transilvania* (Sibiu), *Acta Musei Porolissensis* (Zalau), *Tabor*, *Renasterea*, *Tribuna*, *Cetatea culturală*, *Agora literară* (Cluj-Napoca), *Semănătorul* (Tismana), *Der Unterwald* (Sebes), *Oglinda literară* (Focsani), *Revista română* (Iasi), *Pisanii Sângeorzene* (Sângeorz-Băi), *Astra năsăudeană* (Năsăud), *Studii și cercetări etnoculturale* (Bistrița), *Confluente românești* (New York), *Observatorul* (Toronto), *Conexiuni românești* (Mannheim), unde am publicat peste 70 de studii de istorie și teologie. Fondator și redactor-șef al revistei Astra Salvensis (Salva), și redactor al revistelor Sămănătorul și Astra năsăudeană. Realizator al emisiunii Oameni de ieri și de azi la Radio Renașterea, Cluj-Napoca.

POP ALEXANDRU, născut la 1859 în Sângeorgiul Român (Sângeorz-Băi), a făcut studii secundare la liceul din Năsăud și Blaj, iar cele universitare la Facultatea de Litere și Filosofie din București, obținând titlul de licențiat în 1893. A fost și arhivar la Biblioteca Academiei (1884-1891), în care timp a scris prima bibliografie a periodicelor românești de la 1817 până la 1887. A trecut apoi ca profesor la Liceul „Codreanu” din Bârlad unde a funcționat până la 28 august 1902, când a murit. Afară de numita bibliografie, a publicat teza de licență „Desbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria, 1697-1701”, unii considerând-o o lucrare de începător (București, 1895).

„SĂPTĂMÂNA”, gazetă economico-culturală a orașelor Bistrița și Năsăud, care apărea sâmbăta și duminica. Durata apariției: 31 martie 1928 – 29 decembrie 1940, iar sub ocupație străină de la 25 ianuarie 1941 până la 27 august 1944, în Bistrița (județul Năsăud atunci). Primul redactor responsabil a fost George Matheiu-junior, urmându-i Ștefan Lupu (director), N. Năstase, dr. Leon Bârsan. Primii doi revin succesiv în atribuții. Apoi a fost un comitet diriguitor și un girant responsabil. Ultimul a fost Ion Coman ca editor și redactor responsabil (director) timp de 4 ani.

Cuprins

IDENTITATE

„SĂPTĂMÂNA”, Sângeorz-Băi în plin sezon – plăceri și necazuri.....7

DASCĂLII DE ALTĂDATĂ

„SĂPTĂMÂNA”, Ioan Marcu, strănepot al „Regelui Munților”, învățător în Sângeorz-Băi..... 11

TARA NĂSĂUDULUI

GEORGE BARIȚIU, Istoria regimentului al II-lea românesc grăniceresc transilvan17

BISERICĂ ȘI SOCIETATE

ALEXANDRU POP, Dezbinarea în Biserica Românilor din Ardeal și Ungaria (1697-1701) – V -.....25

DORIN DOLOGA, Locuitorii din Sângeorz-Băi participanți la primul război mondial (1914-1918).....31

**IULIU-MARIUS MORARIU, Pe urmele lui Grigore Pletosu – interviu cu Pavel Jarda, strănepotul
Protoiereului.....36**

DESTINE ÎMPLINITE

PROF. UNIV. DR. ING. GRIGORE BUIA.....41

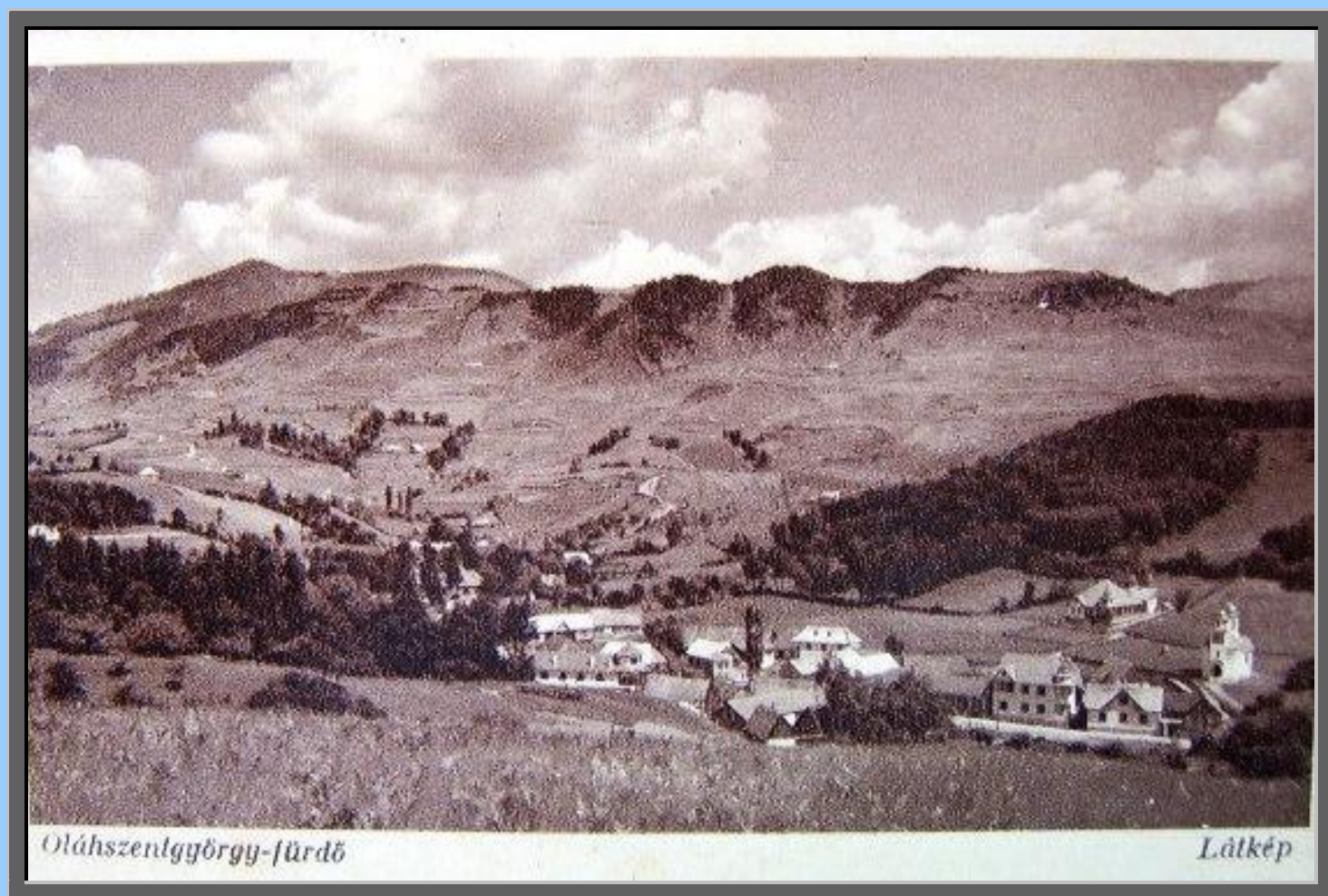
SÂNGEORZENII ÎN ACTUALITATE

FLORIN HODOROGA, Ioan Dărăban – membru al Orchestrei Române de Tineret.....55

AUTORII.....57

CUPRINS.....59

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285 – 8229
ISSN-L 2285 - 8229